

Vergaderjaar 2002–2003

28 601

Sociale Nota 2003

Nr. 2

NOTA

INHOUDSOPGAVE

blz.

HOOFDSTUK 1	AAN HET WERK, MET MINDER REGELS	5
HOOFDSTUK 2	SOCIAAL-ECONOMISCH BEELD	6
HOOFDSTUK 3	VERSTERKEN VAN DE SOCIALE EN ECONOMISCHE STRUCTUUR	9
3.1	Werk moet lonen, meer mensen aan het werk	9
3.2	Evenwichtige inkomensontwikkeling	11
3.3	Beheersen ontwikkeling arbeidskosten	11
3.4	Aanpak van misbruik en fraude	14
HOOFDSTUK 4	BELEIDSAGENDA: DE PRIORITEITEN	15
4.1	De aanpak van de WAO	15
4.2	Reïntegratie: ruimte en verantwoordelijkheid	16
4.3	Levensloop	17
HOOFDSTUK 5	TOT SLOT	19
BIJLAGEN		21

1. AAN HET WERK, MET MINDER REGELS

De groei van de Nederlandse economie en werkgelegenheid in de tweede helft van de jaren negentig is uitzonderlijk goed geweest. Voor deze prestatie bestaat internationaal veel waardering. Toch doen zich op veel terreinen (nog) oude en nieuwe maatschappelijke vraagstukken voor. Het aantal WAO'ers loopt op naar de 1 miljoen. Veel mensen zitten al jaren in de bijstand, de werkloosheid loopt op met 7 000 per maand.

Dit kabinet wil werken aan het herstel van vertrouwen door een open oog en oor te hebben voor wat er in de samenleving speelt en leeft, en door meer duidelijkheid en daadkracht, ook op het terrein van arbeidsmarkt en sociale zekerheid: aan het werk, met minder regels. Werken en langer doorwerken moet meer lonend worden. Werk is de motor achter integratie en persoonlijke ontwikkeling en de basis voor inkomensvoortgang. Minder regels en minder bureaucratie geven ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en voor maatwerk waar het gaat om het overheidsop-treden.

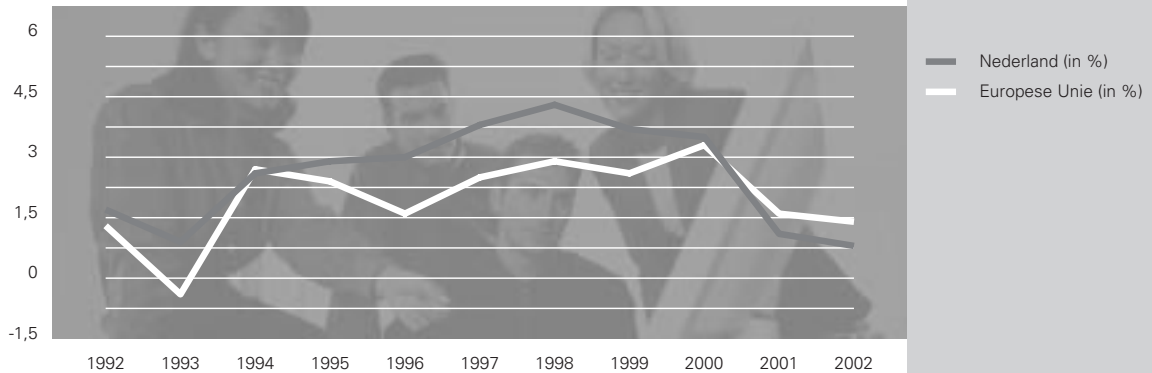
Wat zijn de prioriteiten op het terrein van werk en inkomen? In de eerste plaats de aanpak van de WAO. Bijna 1 miljoen WAO'ers op een beroepsbevolking van 7 miljoen is veel te veel. Ten tweede, een grotere effectiviteit in de uitvoering van de bijstand en snellere bemiddeling en begeleiding naar werk. Gemeenten krijgen nu nog te weinig eigen verantwoordelijkheid en worden beknot in het vinden van eigen oplossingen. En ten derde, ruimte voor het gezin en het kunnen combineren van werken, zorgen en leren gedurende de gehele levensloop. Ouders met jonge kinderen zitten nu vaak knel in het «spitsuur van het leven». Vrouwen komen daardoor vaak vroegtijdig buiten het arbeidsproces te staan. Dit is in het kort de sociale agenda van dit kabinet: ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en maatwerk, sociaal voor wie niet kan en streng voor wie niet wil.

Deze beleidsagenda vraagt een gezamenlijke aanpak van overheid, sociale partners en samenleving. Een aanpak die ruimte laat voor ieders eigen verantwoordelijkheid. Niet de Rijksoverheid en de regels dienen voorop te staan, maar de verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven, gemeenten en sociale partners. Door effectievere aandacht voor werkgelegenheid, minder regels en minder bureaucratie wil het kabinet de voorwaarden scheppen voor een sterkere sociale en economische structuur en meer vitaliteit in de Nederlandse economie en samenleving. Alleen zo kan ook voor de langere termijn een robuust sociaal stelsel worden gewaarborgd. Maar dat is niet genoeg. Van iedereen wordt verwacht en gevraagd om naar beste vermogen een bijdrage te leveren.

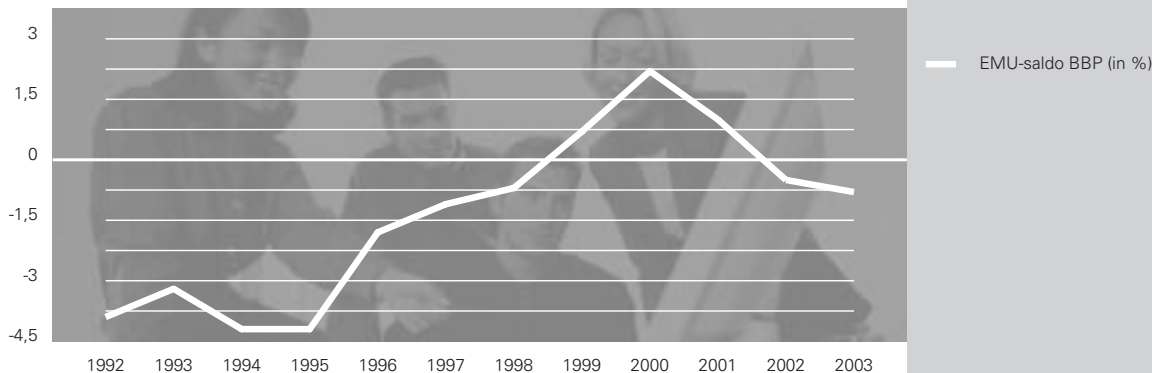
2. SOCIAAL-ECONOMISCH BEELD

In de tweede helft van de jaren negentig is de Nederlandse economie sterk gegroeid. Met een krachtige conjuncturele wind in de rug zijn werkloosheid en overheidstekort teruggedrongen. Sinds 1995 zijn er 1,2 miljoen banen bijgekomen, is de werkloosheid gedaald van 7 naar 3 procent, is een EMU-tekort van ruim 4 procent BBP weggewerkt, en is de overheidsschuld verminderd van ruim 77 procent BBP tot 53 procent in 2001. Nederland ontwikkelde zich in deze jaren, gemeten in inkomen per hoofd van de bevolking, tot een van de meest welvarende landen van de Europese Unie.

Reële groei BBP, Nederland en EU

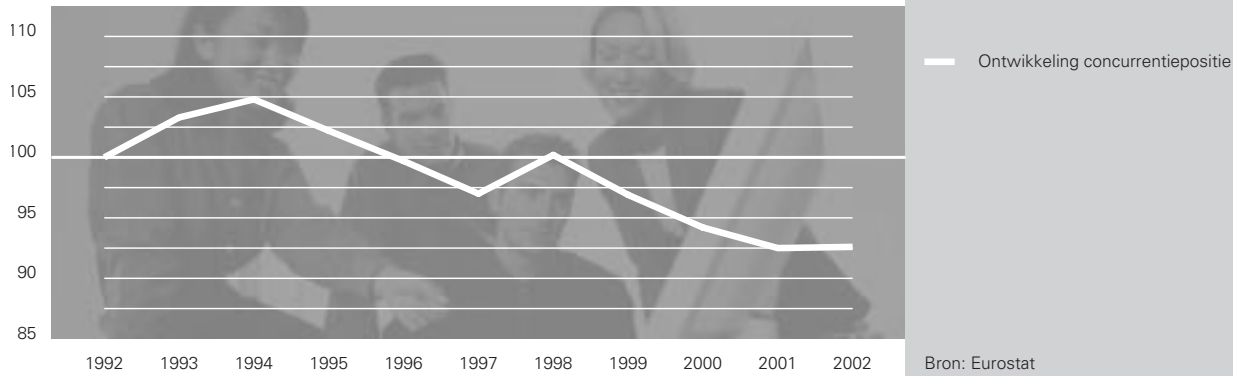

EMU-saldo BBP

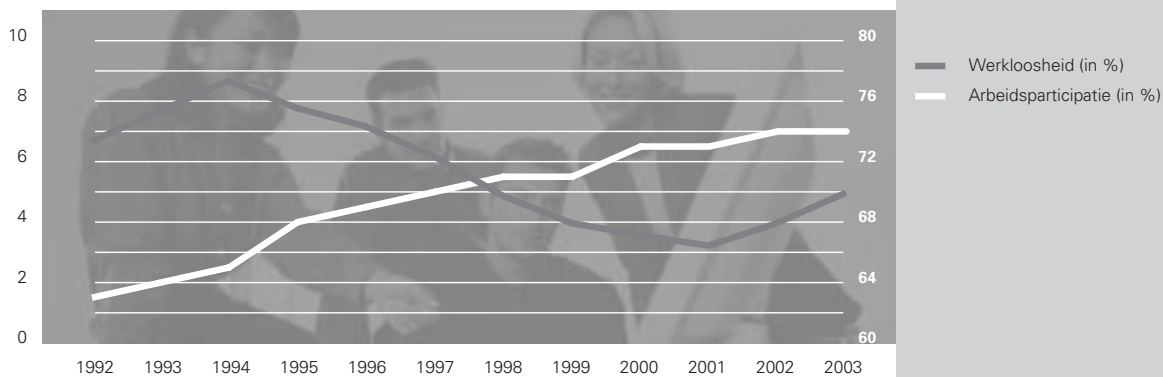
Sinds eind 2000 is het economische tij echter gekeerd. In 1998, bij de crisis in Azië, leek er nog vooral sprake van een bedreiging van buitenaf voor een in zichzelf gezonde economie. In de loop van 2000 deed zich echter een meer fundamentele omslag voor die werd ingeluid door stijgende olieprijs, dalende beurskoersen en verminderde investeringen in met name de ICT-sector. De daarop volgende conjuncturele neergang uitte zich in een bredere golf van teruglopende winsten en bedrijfsinvesteringen, gepaard gaande met faillissementen en ontslagen. Ook in Nederland liep de groei aanzienlijk terug. Een specifiek probleem voor Nederland was daarbij dat de krapte op de arbeidsmarkt de arbeidskosten op dreef.

Ontwikkeling concurrentiepositie* Nederland t.o.v. EU (index 1992=100)

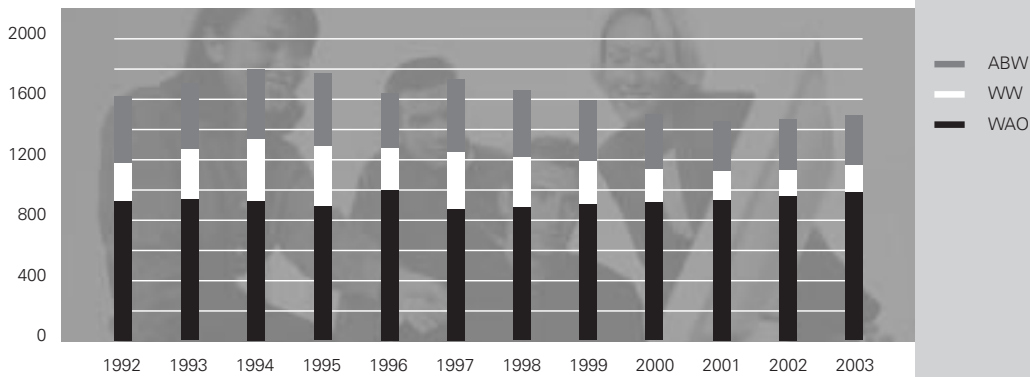
* relatieve arbeidskosten per eenheid product; de grafiek geeft weer hoeveel de arbeidskosten in de EU meer of minder stijgen dan in Nederland.
Bron: Eurostat

Ontwikkeling werkloosheid en arbeidsparticipatie

Na een langdurige periode van gematigde loonontwikkeling, gevolgd door een hoogconjunctuur in de tweede helft van de jaren negentig, is in Nederland een situatie ontstaan, waarbij een lage geregistreeerde werkloosheid samengaat met een nog altijd omvangrijke inactiviteit in brede zin. Het aantal mensen in de WW en de bijstand daalde de afgelopen jaren weliswaar, maar minder dan op grond van de werkgelegenheids groei had mogen worden verwacht. Dat komt omdat nieuwe toetreders, vooral vrouwen en schoolverlaters, meer van de werkgelegenheids groei hebben geprofiteerd dan de (altijd moeilijker bereikbare) mensen die al langdurig werkloos waren. En het aantal mensen in arbeidsongeschiktheidsregelingen steeg zelfs. Mede door deze arbeidsschaarste zijn de lonen de afgelopen jaren sterk gestegen. In een groot aantal sectoren overstegen de loonstijgingen de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Hierdoor is de concurrentiepositie van Nederland, vooral sinds 1998, in betekende mate verslechterd. Met enige vertraging heeft deze ontwikkeling zich in combinatie met de wereldwijde conjuncturele neergang vanaf eind 2001 vertaald in toeneemende werkloosheid.

Ontwikkeling WAO, WW en ABW, in personen (* 1000)

Dit samenspel van een tegenvallende internationale conjunctuur en de specifiek Nederlandse problematiek rond arbeidsmarkt en sociale zekerheid brengt Nederland in een precare positie. Er dreigt een vicieuze cirkel op te treden: als gevolg van de lagere economische groei komen de overheidsfinanciën onder druk te staan en loopt het beroep op de sociale zekerheid weer op. De meest recente cijfers bevestigen dit. De economische groei voor 2003 is ten opzichte van het Centraal Economische Plan (april 2002) met 1 procentpunt neerwaarts bijgesteld tot 1½ procent. Hiermee blijft Nederland duidelijk achter bij de overige industrielanden. En waar in de voorgaande jaren nog begrotingsoverschotten werden gerealiseerd, slaat dit, ondanks een fors pakket aan ombuigingen, zowel dit jaar als volgend jaar om in een EMU-tekort van 0,5 procent BBP. De werkloosheid groeit in 2002 met ruim 50 000 personen tot 300 000 en stijgt in 2003 verder door naar 395 000. En het aantal WAO-ers nadert inmiddels de één miljoen.

In dit klimaat raakt het economische herstel gemakkelijk buiten bereik. De Nederlandse concurrentiepositie is zodanig verzwakt, dat Nederland niet automatisch meeprofiteert bij een eventueel herstel van de internationale conjunctuur. Onduidelijk is nog wat daarbij de rol zal zijn van ontwikkelingen op de financiële markten. De koersdaling op de beurzen heeft het voor een aantal pensioenfondsen inmiddels onvermijdelijk gemaakt om over te gaan tot premieverhogingen. Dit betekent een verdere stijging van de arbeidskosten, in een situatie die juist om het tegenovergestelde vraagt.

3. VERSTERKEN VAN DE SOCIALE EN ECONOMISCHE STRUCTUUR

De verslechterde concurrentiepositie en het grote aantal mensen buiten het arbeidsproces en in een uitkeringssituatie vragen om versterking en vitalisering van de sociale en economische structuur. Dit betekent om te beginnen meer ruimte voor eigen verantwoordelijkheid van mensen. De regelgeving en administratieve lasten op het terrein van werk en inkomen zullen daartoe fors worden verminderd. Daarnaast is essentieel dat werken meer gaat lonen en de afhankelijkheid van een uitkering wordt ontmoedigd en beperkt. Doel is meer mensen te prikkelen tot het zoeken en aanvaarden van werk. De basis hiervoor ligt in een modern activerend arbeidsmarktbeleid en een helder en uitvoerbaar sociaalzekerheidsstelsel dat daadkrachtig wordt gehandhaafd. Misbruik en fraude zullen krachtig worden bestreden. Het kabinet wil hier samen met andere partijen voortvarend mee aan de slag, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Met een open houding, in de wetenschap dat morgen niet alles gerealiseerd kan zijn. Het minder gunstige economische beeld vraagt om een terughoudend financieel-economisch beleid en een gematigde loonkostenontwikkeling. Een evenwichtige inkomensontwikkeling waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen, geldt daarbij als uitgangspunt.

3.1 Werk moet lonen, meer mensen aan het werk

De 1,2 miljoen banen die er sinds 1995 zijn bijgekomen hebben de situatie op de arbeidsmarkt sterk gewijzigd. De huidige arbeidsmarkt vertoont een dubbel gezicht: enerzijds moeilijk vervulbare vacatures en anderzijds nog steeds veel mensen die zijn aangewezen op een uitkering. Het arbeidsmarktbeleid speelt nog onvoldoende in op deze gewijzigde situatie op de arbeidsmarkt. Daar komt bij dat in de komende jaren rekening moet worden gehouden met minder autonome groei van het arbeidsaanbod door ontgroening en vergrijzing. Het is tegen deze achtergrond dat het kabinet de oriëntatie van het arbeidsmarktbeleid veel nadrukkelijker wil richten op stimulering van het arbeidsaanbod in plaats van op het stimuleren en creëren van arbeidsvraag. Voorop staat het terugdringen van uitkeringsafhankelijkheid door het voorkomen van (langdurige) werkloosheid en door effectieve reïntegratie. Daartoe zal het kabinet onder meer maatregelen nemen om de armoedeval terug te dringen.

Er is sprake van armoedeval als een stijging van het bruto inkomen niet of nauwelijks resulteert in een toename van het netto besteedbaar inkomen, of zelfs in een afname daarvan. Oorzaak is dat de toename van het netto inkomen teniet wordt gedaan door het verlies aan aanspraken op inkomensafhankelijke regelingen, zoals huursubsidie, kwijtschelding van lokale belastingen (met name OZB) en gemeentelijke inkomensondersteuning. Zo gaat een alleenstaande die werk aanvaardt op minimumloon-niveau, er in 2002 ten opzichte van zijn bijstandsuitkering gemiddeld € 225 per jaar op achteruit.

Om werk meer lonend te maken is in het regeerakkoord 1 miljard euro vrijgemaakt voor verhoging van de arbeidskorting. De verhoging zal stapsgewijs plaatsvinden. De ruimte hiervoor wordt onder meer gecreëerd door het gefaseerd afschaffen van de afdrachtvermindering lage lonen (SPAK) en de afdrachtvermindering langdurig werklozen (VLW). Voor volgend jaar heeft het kabinet nog extra geld vrijgemaakt voor verhoging van de arbeidskorting, zodat deze in 2003 in totaal met

€ 119 zal worden verhoogd. Daarnaast wil het kabinet, mede in samenhang met de introductie van een zorgtoeslag en een nieuwe inkomensafhankelijke kinderkorting in de belastingen, het aantal inkomensafhankelijke regelingen beperken. Zo zal de mogelijkheid voor gemeenten om categoriaal inkomensondersteuningsbeleid te voeren worden beëindigd. En met het schrappen van de Onroerend Zaakbelasting (OZB) voor woningen in 2005, verdwijnt ook het armoedevaleffect dat samenhangt met het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid bij de OZB. En ook in het kader van de aanpak van de armoedeval zal de huursubsidie anders worden vormgegeven, waardoor de vermindering van de huursubsidie, als het inkomen stijgt, geleidelijker verloopt.

Meer mensen aan het werk is, mede met het oog op de vergrijzing, ook een belangrijke doelstelling op de Europese agenda. Zo zullen binnen het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie nog dit jaar nieuwe afspraken worden gemaakt om het onbenutte arbeidspotentieel in Europa te mobiliseren en de arbeidsmarkten van Europa verdergaand te moderniseren. Belangrijkste doelstelling in de ogen van Nederland is, dat de gemiddelde arbeidsparticipatie in Europa wordt verhoogd van de huidige 64 procent tot 70 procent.

Meer mensen aan het werk betekent ook meer vrouwen aan het werk. Hierover zijn ook binnen de EU afspraken gemaakt. Nederland heeft als doelstelling dat in 2010 65 procent van de vrouwen deelneemt aan het arbeidsproces. De door het kabinet voorgestelde verhoging van de arbeidskorting ondersteunt deze doelstelling door de drempel tot herintreden te verlagen. Dat geldt ook voor de basisregeling levensloop (verlofknip), de aanpassing van de Wet Arbeid en Zorg en invoering van de Wet Basisvoorziening Kinderopvang (WBK). Deze regelingen dragen ertoe bij dat mensen arbeid en zorg flexibeler over de levensloop en het gezin kunnen spreiden waardoor in het bijzonder de arbeidsparticipatie van vrouwen wordt vergroot. Verder verwacht het kabinet via convenanten met werkgevers de komende jaren zo'n 70 000 vrouwen te kunnen laten herintreden in het arbeidsproces.

Een andere groep die mede in het kader van in Europa afgesproken doelstellingen bijzondere aandacht vraagt zijn de ouderen. Voor de leeftijdsgroep van 55 tot 65 jaar is de doelstelling vergroting van de arbeidsdeelname met $\frac{3}{4}$ procentpunt per jaar. Daartoe wordt leeftijdsdiscriminatie tegengegaan. Verder gaat het kabinet in 2003 de sollicitatieplicht voor werklozen vanaf 57,5 jaar weer invoeren, te beginnen met werklozen die nog recente werkervaring hebben. Cijfers wijzen uit dat deze mensen goede kansen hebben om snel weer een baan te vinden. Bovendien blijkt uit onderzoek dat wie niet meer verplicht is te solliciteren opeens veel minder snel een nieuwe baan vindt, of helemaal geen. Om de WW minder aantrekkelijk te maken als afvloeiingsregeling, wordt van individuele werkgevers een bijdrage gevraagd in de WW-lasten van oudere werknemers. En om de prikkel tot werkhervatting bij WW-gerechtigden te bevorderen wil het kabinet de duur van de vervolgitkering tot één jaar beperken. Ook zal het kabinet meer ruimte geven aan werknemers om na hun 65e – al dan niet in deeltijd – door te werken.

Ook bij de allochtone bevolking is een hogere participatie nodig. Het kabinet wil een jaarlijkse toename van de arbeidsparticipatie van etnische minderheden realiseren van $\frac{3}{4}$ procentpunt tot 54 procent in 2005. Wat betreft de werkloosheid mogen etnische minderheden niet onevenredig worden getroffen door de verslechtering van de arbeidsmarkt.

Bij dit alles blijft een sluitende aanpak gericht op het voorkomen van langdurige werkloosheid van groot belang. De uitvoering van de sluitende aanpak kan effectiever door middel van deregulering en meer resultaat-verantwoordelijkheid bij de uitvoerders.

Daarnaast wil het kabinet door vereenvoudiging van regelgeving en vermindering van administratieve lasten zoveel mogelijk ruimte scheppen voor eigen initiatief en verantwoordelijkheid. Het loonbegrip in de belasting en de premieheffing sociale verzekeringen wordt geharmoniseerd en de belastingdienst zal de heffingen via één loket gaan innen. Gemeenten en het UWV krijgen meer beleidsruimte. Daartoe brengt het kabinet de verschillende regelingen op het terrein van de reïntegratie samen in één regeling. Er komt één ongedifferentieerd budget voor activering en reïntegratie. Ook bij inkomensafhankelijke subsidies is een verdere stroomlijning van regelingen nodig en zal de uitvoering zoveel mogelijk via één loket gaan verlopen. Het kabinet zal ook de regelgeving op onder andere de terreinen van arbeidsomstandigheden en arbeidstijden kritisch tegen het licht houden en u daarover met een plan van aanpak in het najaar 2002 informeren. Bescherming blijft uiteraard geboden, maar waar mogelijk blijft de concrete invulling de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers zelf.

3.2 Evenwichtige inkomensontwikkeling

De minder gunstige economische vooruitzichten weerspiegelen zich ook in de verwachte ontwikkeling van de koopkracht. Zoals uit de bijlagen bij deze Sociale Nota blijkt, gaan de meeste inkomensgroepen er volgend jaar in koopkracht op achteruit. De verwachte achteruitgang in de koopkracht is onvermijdelijk in het licht van de economische teruggang. Het kabinet wil de lasten voor volgend jaar evenwichtig verdelen. Dat betekent dat de laagste inkomensgroepen zo veel mogelijk zijn ontzien, zonder dat dit ten koste gaat van de bestrijding van de armoedeval. De ongunstige ontwikkeling van de koopkracht in 2003 is mede het gevolg van een aantal lastenverzwarende maatregelen zoals het afschaffen van het spaarloon en de basisaftrek lijfrente die mede bedoeld zijn om voor 2005 ruimte te creëren om de nieuwe zorgverzekering te kunnen invoeren met evenwichtige inkomenseffecten. Centrale elementen daarbij zijn de introductie en uitbreiding van vooral op lagere inkomens gerichte instrumenten zoals de zorgtoeslag en de kinderkortingen.

3.3 Beheersen ontwikkeling arbeidskosten

De internationale concurrentiepositie van Nederland heeft in de afgelopen jaren averij opgelopen. Tegen deze achtergrond is het van belang dat de ontwikkeling van de lonen niet uit de pas loopt met de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit; dit zou een verder verlies van werkgelegenheid met zich meebrengen. De verantwoordelijkheid voor een gematigde arbeidskostenontwikkeling ligt in de eerste plaats bij de sociale partners. Scholing, pensioenvoorzieningen en de financiële positie en premietelling van de sociale fondsen zijn aspecten die van invloed (kunnen) zijn op de ontwikkeling van de arbeidskosten.

Scholing

Belangrijk aandachtspunt bij de ontwikkeling van de lonen is de aanwezigheid van knelpunten op de arbeidsmarkt. Het streven is om op de arbeidsmarkt een betere aansluiting te realiseren van vraag en aanbod.

Dat vraagt allereerst om flexibele en gedifferentieerde belonings-systemen. Daarnaast zal, ook met het oog op de gewenste stijging van de arbeidsproductiviteit, meer moeten worden ingezet op scholing. Zo is het streven om in 2010 het aandeel van de bevolking van 25–64 jaar dat deelneemt aan enige vorm van (volwassen)educatie zo dicht mogelijk op het niveau van de twee best presterende EU-lidstaten te brengen. De overheid zal moeten zorgen voor een hoge kwaliteit van het initiële onderwijs, zodat nieuwkomers op de arbeidsmarkt ten minste over de startkwalificaties beschikken die nodig zijn voor effectieve deelname aan het arbeidsproces. Voor de groep die de arbeidsmarkt zonder startkwalificatie betreedt, de voortijdig schoolverlaters, is als doelstelling geformuleerd dat in 2007, 70 procent van deze groep tot 23 jaar voorzover niet terug te leiden naar het onderwijs, een startkwalificatie in het arbeidsproces behaalt. Maar ook na het initiële onderwijs zullen werknemers tijdens hun loopbaan regelmatig moeten worden bijgeschoold. Sociale partners zullen echt moeten investeren in de duurzame inzetbaarheid van werknemers, in het bijzonder van ouderen. De overheid zal trachten bij te dragen aan gunstige institutionele randvoorwaarden, via beleid op het gebied van duale leertrajecten en de erkenning van elders verworven competenties.

Pensioenen

Een belangrijk risico voor de noodzakelijke matiging van arbeidskosten vormen de pensioenpremies. Het nu en op de langere termijn waarborgen van houdbare pensioenen en pensioenpremies vergt in de huidige, moeilijke conjuncturele situatie van sociale partners en kabinet extra inspanningen.

Nederland vergrijst in de komende decennia snel. Waar in 2000 nog tegenover iedere honderd personen in de leeftijd van 15 tot 65 jaar 22 personen boven de 65 jaar stonden, zal dit in 2040 zijn toegenomen tot 43 personen. Met zijn financieringsstructuur biedt het Nederlands pensioenstelsel goede waarborgen om de komende vergrijzing op te vangen. Voor de AOW is hiertoe een beleid ingezet dat gericht is op het wegwerken van de overheidsschuld door het realiseren van begrotingsoverschotten. Een deel van de daling van de overheidsschuld komt tot uitdrukking in het spaarfonds AOW. Hieruit kan vanaf 2020 een deel van de oplopende AOW-uitgaven worden gefinancierd.

Naast de AOW bouwde in 2001 minstens 91 procent van de werknemers een aanvullend pensioen op. In 1985 was dit nog 85 procent. Het kabinet acht het, evenals de sociale partners, wenselijk dat zoveel mogelijk werknemers een aanvullend pensioen opbouwen. Daarom zal het kabinet in de Pensioenwet, conform de Hoofdlijnennotitie nieuwe Pensioenwet, een bepaling opnemen die voorkomt dat mensen worden uitgesloten van een pensioenregeling. In 2006 zal een beslissing worden genomen over de inwerkingtreding van dit artikel, afhankelijk van de mate waarin de sociale partners er zelf in zijn geslaagd om dit doel te bereiken.

Door dalende beurskoersen valt de rendementsontwikkeling van pensioenfondsen momenteel tegen. Daarbij zij overigens wel bedacht dat tussen 1995 en 1999 uitzonderlijk hoge rendementen van gemiddeld meer dan 11 procent per jaar werden gerealiseerd. In 2000 waren de rendementen beperkt en in 2001 licht negatief. Dit legt een druk op de pensioenpremies die na jaren op een laag niveau te hebben gestaan, weer stijgen. Na een stijging van ruim ½ procent van de loonsom in 2002, voorziet het

Centraal Planbureau in 2003 een verdere stijging van de premies met 1 procent van de loonsom.

De rendementsontwikkeling kan ook consequenties hebben voor de indexerings van de aanvullende pensioenen. Zoals het er nu naar uitziet worden de indexatietoezeggingen in 2002 vrijwel geheel nagekomen. Er ligt een belangrijke verantwoordelijkheid bij de sociale partners om ook in de toekomst waar mogelijk de indexatietoezeggingen te waarborgen bij een economisch verantwoorde premiestelling. Daarbij dient de solidariteit tussen generaties die het Nederlandse pensioenstelsel kenmerkt, niet uit het oog te worden verloren.

Het is tegen deze achtergrond dat het kabinet, mede in het kader van het bereiken van een Sociaal Akkoord, in overleg is getreden met de sociale partners om te bezien of in het najaar van 2002 een nieuw pensioenconvenant kan worden afgesloten waarin toekomstbestendige pensioenen worden gewaarborgd, zonder dat dit ten koste gaat van een verantwoorde ontwikkeling van de arbeidskosten.

Sociale fondsen

Ook de positie en premiestelling van de sociale fondsen zijn van invloed op de ontwikkeling van de arbeidskosten. Ten aanzien van de sociale fondsen is het uitgangspunt een verantwoord fondsbeheer. Het kabinet streeft daarbij naar lastendekkende premies en evenwichtige vermogenssaldi.

In voorgaande jaren is een volledig lastendekkende premiestelling niet altijd mogelijk gebleken, waardoor in de WW (AWf-deel) en WAO (Aof en Aok) overschotten zijn ontstaan, die uitgaan boven wat nodig is om een redelijke buffer te vormen tegen mogelijke tegenvallers. Overigens zijn er bij andere fondsen (AWBZ, Zfw en Wgf) tekorten. Dit plaatst het kabinet voor de opgave om de vermogenssaldi in deze kabinetsperiode weer (meer) in evenwicht te brengen. Een ambtelijke werkgroep heeft hiervoor dit voorjaar een aantal opties geschetst.

In het verantwoorde fondsbeheer dat het kabinet voor ogen staat passen ook maatregelen die het beroep op de sociale zekerheid (kunnen) beperken. In dat kader kan meer dan nu het geval is uit de fondsen financiering plaatsvinden van gerichte investeringen in het beperken van de instroom, bevorderen van de uitstroom en het verbeteren van de uitvoering. Daarmee wordt een grotere koppeling gelegd tussen inspanning (financiering uit de fondsen) en resultaat (besparing op fondsgefinancierde uitgaven).

3.4 Aanpak van misbruik en fraude

Wie op eigen kracht zijn weg naar de arbeidsmarkt kan terugvinden, dient daartoe te worden gestimuleerd. Wie recht heeft op hulp moet die snel krijgen. Fraude en misbruik moeten met kracht worden tegengegaan.

Bestrijding van zwarte fraude, waaronder identiteitsfraude en fraude met sofi-nummers, vormt speerpunt van het handhavingsbeleid voor de komende jaren. Uitbreiding van controles ter plaatse door de Arbeidsinspectie, prestatieafspraken met het UWV en gemeenten, maar ook interdisciplinaire samenwerking, bijvoorbeeld in het Westland Interventie Team zijn hierin belangrijke instrumenten. Met de oprichting van de

Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) is een forse uitbreiding van de totale opsporingscapaciteit gerealiseerd vooral voor grote, complexe en sectoroverstijgende sociale fraude. Ook de invoering van een algemene identificatieplicht draagt hieraan bij.

Een wetsvoorstel wordt voorbereid dat in navolging van de succesvolle toepassing op het terrein van arbeidsomstandigheden de bestuurlijke boete voor de handhaving van de Wet arbeid vreemdelingen zal introduceren met als doel ook hier een «lik op stuk»-beleid te kunnen voeren. De effectiviteit van de handhaving zal voor het (boete)beleid doorslaggevend moeten zijn. Ook zullen aanpassingen van de bevoegdheden van de toezichthouders (o.a. ten aanzien van identiteitscontrole) worden voorgesteld die tot een effectievere handhaving moeten leiden.

Handhaving en fraudebestrijding gaan alle betrokken partijen aan: CWI, gemeenten, UWV, de Sociale Verzekeringsbank (SVB), de Arbeidsinspectie, de SIOD en de beleidsonderdelen van SZW. Optimale samenwerking in deze keten en probleemloze gegevensoverdracht is van fundamenteel belang. Alle activiteiten en maatregelen van gemeenten en UWV op het gebied van handhaving moeten naadloos aansluiten bij die van het CWI en omgekeerd. Het CWI heeft als poortwachter aan het begin van de keten een belangrijke rol bij de controle en verificatie van de gegevens.

4. BELEIDSAGENDA: DE PRIORITEITEN

4.1 De aanpak van de WAO

Een halt toeroepen aan de gestage groei van het aantal arbeidsongeschikten is een van de hoofdprioriteiten van dit kabinet. Het aantal van bijna 1 miljoen arbeidsongeschikten is verontrustend en ook vanuit internationaal perspectief onacceptabel hoog. De instroom en de volumegroei in de WAO zijn ook niet verklaarbaar op basis van de gezondheid en levensverwachting van Nederlanders, die behoren tot de beste ter wereld. Op basis van de analyse van individuele gevallen is duidelijk dat in veel gevallen waarin mensen nu aangewezen zijn op een uitkering, dit door tijdig en adequaat ingrijpen had kunnen worden voorkomen. Zowel de menselijke gevolgen als de verspilling van economisch kapitaal die hiervan het gevolg zijn, vragen om een duidelijke en daadkrachtige aanpak.

Het kabinet heeft als doel een beperking van de WAO-instroom van duurzaam volledig arbeidsongeschikten met 40 procent ten opzichte van de huidige instroom van deze groep, tot maximaal 25 000 per jaar. Het advies van de SER is uitgangspunt bij de herziening van de WAO voor nieuwe gevallen (gezien de loondoorbetalingsverplichting geldt dit vanaf 2005). Gedeeltelijk arbeidsongeschikten krijgen immers geen toegang meer tot de WAO. Zij krijgen recht op een loonaanvulling indien zij werken of indien zij niet meer werken op een WW-uitkering, gevolgd door een IOAW-uitkering (bijstandsuitkering zonder toets op het eigen vermogen). Daarbij geldt voor het recht op een loonaanvulling een arbeidsongeschiktheidspercentage van ten minste 35 procent. Tegenover een forse daling van de instroom in de WAO staat dus naar verwachting een stijging van de instroom in andere regelingen.

Onderdeel van de herziening van de WAO is dat de premiedifferentiatie in de arbeidsongeschiktheidsregelingen (PEMBA-premie) afgeschaft kan worden en de uitkering bij volledige arbeidsongeschiktheid verhoogd kan worden; dit in het licht van de veronderstelling dat de beperking van de WAO-instroom binnen drie jaar na in werking treden van de nieuwe maatregelen ook daadwerkelijk bereikt is. Het kabinet acht, mede gelet op de historie, voorzichtigheid op zijn plaats en wil daarom de resultaten van de maatregelen ook eerst daadwerkelijk gerealiseerd zien. Wel zal de PEMBA-premie voor bedrijven met minder dan 25 werknemers per 1 januari 2003 worden afgeschaft.

Centraal in de aanpak staat dat de WAO beperkt zal worden tot degenen die volledig arbeidsongeschikt zijn en ook op langere termijn geen uitzicht hebben op werkhervatting. Hiervoor zal de keuringspraktijk moeten veranderen en nieuwe keuringscriteria worden opgesteld. Niet meer uitgaan van wat iemand niet kan, maar van wat iemand nog wel kan. Het UWV is verzocht aan te geven hoe deze nieuwe toelatingscriteria verder geconcretiseerd kunnen worden. Regelgeving ten aanzien van nieuwe toelatingscriteria voor de WAO zal nog dit jaar worden voorbereid en in de eerste helft van 2003 worden ingediend bij de Kamer. Voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten wordt alles gezet op (gedeeltelijke) werkhervatting. Wie niet langer in staat is zijn oude werk te hervatten, zal worden begeleid naar ander werk en heeft ook de plicht ander werk te aanvaarden.

De belangrijkste inzet zal echter moeten zijn de verbetering van de preventie van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. Dit is primair de

verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers zelf. In de eerste plaats geldt die verantwoordelijkheid de veiligheid en gezondheid van werknemers. Beroepsziekten en arbeidsongevallen moeten zoveel als enigszins mogelijk worden voorkomen. Werknemers moeten er op kunnen vertrouwen dat ze geen onnodige risico's lopen op het werk en dat waar risico's niet te vermijden zijn, verantwoorde bescherming wordt geboden en gebruikt. Een, ook vanuit overheidsoptiek, bijzonder aandachtsveld zijn die gevallen waarbij de interne veiligheid binnen bedrijven van invloed is op de externe (publieks)veiligheid. Rampen zoals in Enschede en Volendam moeten worden voorkomen. Waar misstanden worden aangetroffen zal de Arbeidsinspectie «lik-op-stuk» geven. Ook werknemers zullen een boete krijgen als zij veiligheidsinstructies niet opvolgen.

In de tweede plaats geldt de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers het verzuimbeleid. Hierin kan nog veel verbeterd worden door vroeg in de ziekteperiode adequaat te handelen. Zieke werknemers worden nu nog te veel aan hun lot overgelaten. In veel branches en bedrijven, maar ook bij de overheid, is het verzuim en het risico op arbeidsongeschiktheid hierdoor nog onnodig hoog. Als in de collectieve sector het ziekteverzuim tot het landelijk gemiddelde wordt teruggebracht, betekent dit een aanzienlijke verlichting van de huidige knelpunten in de dienstverlening. Met een verdere versterking van de financiële prikkels zullen werkgevers en werknemers aangespoord worden echt werk te maken van deze verantwoordelijkheid. Vanaf 1 januari 2003 zal de loondoorbetalingsplicht voor werkgevers worden uitgebreid naar twee jaar. Het kabinet acht het van groot belang dat ook werknemers meer dan nu worden aangesproken op hun inzet en verantwoordelijkheid voor het mogelijk maken van zo spoedig mogelijke terugkeer naar het werk. Daarbij past een beperking van de loondoorbetaling in het tweede ziektejaar tot 70 procent van het verdiende loon. Het kabinet vraagt de sociale partners hun verantwoordelijkheid te nemen en hier concreet uitwerking aan te geven.

Om de preventie van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid te versterken en de noodzakelijke investeringen in verbetering van het arbo- en verzuimbeleid te ondersteunen, zal het kabinet de aanpak via de Arboconvenanten de komende jaren voortzetten. Deze aanpak zal in samenspraak met werkgevers en werknemers met onmiddellijke ingang worden gericht op vooral aanvullende afspraken over verzuim en reïntegratie. Tevens zal het kabinet investeren in ontschotting van de arbozorg en de curatieve zorg. Goede samenwerking tussen arbodiensten en de curatieve sector zorgt voor een optimale aanpak van werknemers met arbeidsgerelateerde aandoeningen en is van groot belang voor vroegtijdige en duurzame reïntegratie. De uitstroom uit de WAO wordt bevorderd door beschikbare keuringscapaciteit effectiever in te zetten en door effectievere reïntegratie.

4.2 Reïntegratie: ruimte en verantwoordelijkheid

Gemeenten krijgen eigen verantwoordelijkheid en maximale handelingsruimte bij de inzet van middelen en instrumenten gericht op de duurzame plaatsing van werkzoekenden. Het kabinet is van oordeel dat afwegingen bij de inzet van arbeidsmarktinstrumenten het beste decentraal kunnen plaatsvinden. Er zal een eind worden gemaakt aan de huidige versnippering van reïntegratie-instrumenten. Er komt één ongedifferentieerd, flexibel en vrij besteedbaar reïntegratiebudget voor gemeenten. Hiervoor

zal in de eerste helft van volgend jaar een wetsvoorstel worden ingediend. Dit gaat gepaard met een forse vereenvoudiging van regelgeving en met vermindering van administratieve lasten. In het Fonds Werk en Inkomen van gemeenten worden ook de middelen voor de gesubsidieerde WIW- en ID-banen opgenomen. Gemeenten kunnen met behulp van dit vrij besteedbaar reïntegratiebudget eigen keuzen maken. Ook gesubsidieerde arbeid blijft binnen dat budget mogelijk, maar gemeenten bepalen zelf het aantal en de sector van tewerkstelling, waarbij doorstroom naar regulier werk voorop staat. Ook voor het UWV worden de regels vereenvoudigd. Het aantal ID-banen wordt in 2003 teruggebracht van 60 000 tot 45 500. Dit kan worden gerealiseerd door 6 500 niet-benutte ID-banen niet in te vullen, een uitstroom te realiseren van 8 000 banen en vrijkomende banen niet opnieuw te bezetten. Het aantal WIW-dienstbetrekkingen wordt teruggebracht van 32 000 in 2001 tot gemiddeld 27 000 in 2003.

Gemeenten krijgen een groter belang in reïntegratie van bijstandsgerechtigden door een maximaal financieel belang en een maximale prikkel. Zij worden zo gestimuleerd om gericht te investeren in reïntegratie en scherper te controleren op misbruik van uitkeringen. Bij een succesvol reïntegratie- en handhavingsbeleid hoeft de gemeente immers minder uitkeringen te betalen. Ook stimuleert het gemeenten om ontheffingen van arbeidsverplichtingen tot een minimum te beperken. Op deze manier kan een efficiënte en effectieve inzet van de middelen worden gewaarborgd. Hiertoe wordt in de eerste helft van volgend een wetsvoorstel ingediend.

Een belangrijke voorwaarde voor een doelmatige en effectieve besteding van de publieke reïntegratiemiddelen in het proces van bemiddeling en reïntegratie, is het goed functioneren van de reïntegratiemarkt en de regionale Centra voor Werk en Inkomen (CWI). Niet de uitkering, maar het werk staat daarbij voorop. Voorwaarden voor succes van een goed werkende reïntegratiemarkt zijn vooral voldoende aanbod (lage toetredingsdrempels), eerlijke concurrentie tussen reïntegratiebedrijven (een strikte scheiding van opdrachtgever- en opdrachtnemerschap), en een goed inzicht in de relevante kenmerken van werkzoekenden. Het kabinet zal de ontwikkeling van zakelijk opdrachtgeverschap op de reïntegratiemarkt met eenduidige en vereenvoudigde regelgeving stimuleren.

Door meer ruimte voor gemeenten en het UWV voor maatwerk, door scherpere prikkels richting doorstroom en uitstroom, door fraudebestrijding en het scheppen van de voorwaarden voor een goed werkende reïntegratiemarkt kan in de komende jaren een besparing oplopend tot 850 miljoen euro op de reïntegratietrajecten worden behaald. Deze besparing op de reïntegratiebudgetten van 850 miljoen zal voor 80 procent voor rekening van de gemeenten komen. Gemeenten en UWV beschikken dan over een reïntegratiebudget van ruim 2 miljard euro. Zij zullen dit flexibel kunnen inzetten. Het kabinet verwacht dat het reïntegratiebeleid hierdoor veel effectiever wordt. Daardoor wordt tevens een besparing mogelijk van 250 miljoen, op een totaal van 4,5 miljard, op de kosten van de bijstand.

4.3 Levensloop

Mensen willen in toenemende mate zelf kunnen bepalen hoe zij in diverse levensfasen hun tijd verdelen over werken, leren, zorgen en andere bezigheden. De indeling van de dag en het leven verandert. Maar de

structuren van de samenleving zijn daar onvoldoende in meegegaan. Het kabinet wil mensen meer keuzevrijheid bieden in de loop van het leven. Die keuzevrijheid is nodig. Niet alleen om langer te kunnen werken als mensen dat willen. Maar ook om in de kracht van ons leven meer tijd en energie te hebben voor gezin en zorgtaken, voor maatschappelijke activiteiten, voor eigen ontwikkeling, ontspanning en mantelzorg. Daarmee kan voorkomen worden dat mensen vroegtijdig opgebrand raken door onvoldoende rustmomenten in drukke levensfasen, bijvoorbeeld in de fase waarin arbeid gecombineerd moet worden met de zorg voor kinderen. Vooral bij gezinnen met jonge kinderen blijkt het combineren van carrières met zorgtaken de nodige knelpunten op te leveren. Kortom: door een meer levensloopbewust vormgegeven beleid kan een duurzamere en productievere participatie van zowel mannen als vrouwen over de levensloop tot stand komen.

Het kabinet wil via meerdere sporen een beleid gaan voeren dat mensen meer mogelijkheden biedt om naar behoefte te kunnen variëren in de combinatie van werk en andere activiteiten. In het Strategisch Akkoord is daarom een levensloopregeling voorgesteld die het werknemers gemakkelijker maakt om op het gewenste moment in de levensloop verlof op te nemen. In een breder kader, waarbij ook de relatie met pensioenen wordt betrokken, zal het kabinet dit thema verder uitwerken. Een belangrijke stap wordt per 1 januari 2003 gezet door de introductie van een basisregeling levensloop (de verlofknip). Dit is een individuele spaarregeling ten behoeve van de financiering van onbetaald verlof die toegankelijk is voor elke werknemer. Deze regeling vervangt de huidige spaarloonregeling en de financiële tegemoetkomingen voor ouderschapsverlof en loopbaanonderbreking. De regeling wordt door de overheid financieel ondersteund in de vorm van een vaste bonus van 30 procent over het spaarbedrag, die wordt uitgekeerd bij opname van verlof. Naast de basisregeling levensloop kan de huidige verlofspaarregeling worden gezien als aanvulling. Hieraan kunnen mensen deelnemen die de basisregeling ontoereikend vinden om in de financiering van hun verlofbehoeft te voorzien.

In dit beleid past ook een goede voorziening voor kinderopvang. Het omzetten van de huidige aanbodgestuurde voorziening van kinderopvang naar een vraaggestuurde voorziening zal naar verwachting in 2004 zijn gerealiseerd met de invoering van de Wet basisvoorziening kinderopvang (WBK). Ouders krijgen zelf, afhankelijk van hun inkomen, recht op een bijdrage voor de kosten van kinderopvang. Daarmee zullen vraag en aanbod van kinderopvang beter op elkaar gaan aansluiten. Naast de financiering, regelt de WBK ook de basiskwaliteitseisen van kinderopvang. Ook een betere afstemming van werktijden, schooltijden, winkeltijden en openingstijden van maatschappelijke voorzieningen kan economische en maatschappelijke winst opleveren. Daartoe zullen onder meer een aantal experimenten op lokaal en regionaal niveau worden ondersteund.

5. TOT SLOT

In deze Sociale Nota zijn de prioriteiten benoemd en op hoofdlijnen van beleid uitgewerkt. Het kabinet heeft een aantal concrete doelstellingen geformuleerd en wil daarop ook afrekenbaar zijn (zie tabel). De route voor de komende jaren is daarmee uitgezet. Een nadere uitwerking van deze route in een meer concreet actieplan zal nog voor de begrotingsbehandeling van Sociale Zaken en Werkgelegenheid worden uitgebracht. Hierin zullen ook opgenomen zijn onze voornemens voor vereenvoudiging van regelgeving op de terreinen van arbeidsverhoudingen, arbeidsomstandigheden, sociale zekerheid en arbeidsmarkt. Tevens zal u op dat moment de beleidsbrief Emancipatiebeleid worden aangeboden.

Thema	Doel	Realisatiemoment	Financieel kader	Route	Voorwaarden
WAO Verminderen van het aantal arbeidsongeschikten	Vermindering van de instroom in de WAO van duurzaam volledig arbeidsongeschikten met 40% tot maximaal 25 000 per jaar	Binnen drie jaar na in werking treden van de nieuwe WAO, uiterlijk in 2006	Besparing oplopend tot 700 miljoen op de WAO in 2006	Verlenging loondoorbetaling per 1.1.2003 Wetsvoorstel Nieuwe WAO. Wetgeving naar de Kamer uiterlijk 1.7.2003 7 á 10 convenanten met sociale partners over o.a. verzuim en reïntegratie in hoogrisico-bedrijfstakingen uiterlijk 1.1.2004	Beperking van de loondoorbetaling in het tweede ziektejaar tot 70% verdiende loon Actieve bijdrage werkgever en werknemers aan preventie op bedrijfstakniveau Sluitende aanpak gedeeltelijk arbeidsongeschikten
REÏNTEGRATIE Vergroten van de effectiviteit van het reïntegratiebeleid	Streven naar toename met een kwart in 2006, van het percentage dat uitstroomt naar reguliere arbeid. Na te hebben deelgenomen aan een reïntegratietraject. ¹	Binnen drie jaar na invoering van nieuwe budgetterings-systematiek in de bijstand en van een vrij besteedbaar reïntegratiebudget, uiterlijk in 2006	Besparing oplopend tot 850 miljoen euro op het reïntegratiebudget en van 250 miljoen op de kosten van de bijstand in 2006	Invoeren van nieuwe budgetterings-systematiek in de bijstand. Wetgeving naar de Kamer uiterlijk 1.7.2003 Invoeren vrij besteedbaar reïntegratiebudget. Wetgeving naar de Kamer uiterlijk 1.7.2003	Effectieve reïntegratiemarkt Voldoende hoog eigen risico voor de gemeenten
LEVENSLLOOP Vergroten van de mogelijkheid te variëren in de combinatie van werk en andere activiteiten	Vermindering van het verschil tussen de gewenste en de feitelijke opname van onbetaald verlof met een kwart in 2006. ²	Uiterlijk eind 2006	Voor deze doelstelling is een bedrag beschikbaar van 200 à 400 miljoen euro	Invoeren van een basisregeling levensloop per 1-1-2003. Verder uit te werken in een breder kader, waaronder pensioenen.	

¹ De precieze vormgeving van deze doelstelling zal nog nader worden gezien in het licht van de vraag hoe meting van resultaten en effecten zonder administratieve belasting en onnodige regelgeving vorm kan krijgen.

² Idem.

Inhoudsopgave bijlagen

Bijlage 1	Financieel beleid budgetdisciplinesector sociale zekerheid en arbeidsmarkt	22
	1.1 Inleiding	22
	1.2 Uitgangspunten en ontwikkelingen	22
	1.3 Financiële effecten Strategisch Akkoord	23
	1.4 Budgetdiscipline sociale zekerheid en arbeidsmarkt	26
	1.5 Volume-ontwikkelingen	28
	1.6 Uitgaven per categorie regelingen	29
	1.7 Financieringsaspecten sociale verzekeringen	31
	1.8 Uitvoeringskosten sociale zekerheid	33
Bijlage 2	Arbeidsmarkt	38
	2.1 Inleiding	38
	2.2 Recente ontwikkeling arbeidsmarkt	38
	2.3 Werkgelegenheid, werkloosheid en participatie naar doelgroepen	40
	2.4 Vacatures en moeilijk vervulbare vacatures	43
	2.5 Reïntegratie	44
Bijlage 3	Internationale kerngegevens	46
	3.1 BBP per hoofd van de bevolking	46
	3.2 Arbeidsdeelname	46
	3.3 Inactiviteit en uitgaven sociale bescherming	48
	3.4 Arbeidskosten	51
	3.5 Arbeidsmarkt en werkloosheid	51
Bijlage 4	Inkomensbeleid	55
	4.1 Generieke koopkrachtontwikkeling 2003–2006	55
	4.2 Beleidsmaatregelen met niet-generieke inkomenseffecten	56
	4.3 Lonen, loonkosten, prijzen en koopkracht	62
Bijlage 5	Sociale zekerheid	63
	5.1 Volume sociale verzekeringen en voorzieningen 1990–2006	63
	5.2 Exploitatie-overzichten sociale verzekeringen 2000–2006	65
	5.3 Vermogens sociale fondsen 2000–2003	69
	5.4 Exploitatie-overzichten sociale voorzieningen 2000–2006	70

1.1. Inleiding

In deze bijlage wordt een toelichting gegeven op de geraamde uitgaven sociale zekerheid en arbeidsmarkt voor de komende kabinetsperiode in relatie tot het voorgenomen financiële beleid in deze sector. Deze uitgavenontwikkeling is kaderstellend voor de kabinetsperiode (ijklijn). In de komende 4 jaar zal op basis van de regels budgetdiscipline steeds worden getoetst of de uitgaven zich blijven ontwikkelen binnen dit kader en of het voorgenomen beleid wordt uitgevoerd.

De totale uitgaven in deze sector bedragen circa € 56 miljard in 2003, overeenkomend met 12% van het BBP. Zij kunnen worden gesplitst in uitgaven ten laste van de fondsen ten bedrage van € 41 miljard en uitgaven ten laste van de rijksbegroting SZW ten bedrage van € 15 miljard.

Ook wordt een toelichting gegeven op de premie-inkomsten ter financiering van de uitgaven die door de sociale verzekeringsfondsen worden uitgekeerd, en de exploitatie- en vermogenssaldi van deze fondsen. De desbetreffende ramingen zijn van belang voor enkele macro-economische kengetallen. De premie-inkomsten maken onderdeel uit van de lastenontwikkeling en de exploitatiesaldi van het EMU-saldo.

Bij de voor SZW relevante fondsen is in 2003 sprake van een exploitatie-tekort van 0,5 miljard. Dit is het saldo van forse overschotten bij de werknemersverzekeringen en tekorten bij het AOW-fonds en de wachtgeldfondsen. In de raming van de premie-ontvangsten is overigens rekening gehouden met een verlaging van het premiepercentage WAO per 1 januari 2003.

Ten slotte wordt afzonderlijk ingegaan op de ontwikkeling van de uitvoeringskosten van de organisaties UWV, SVB en CWI. De totale uitvoeringskosten van deze instellingen worden geraamd op 2,3 miljard voor 2003.

1.2. Uitgangspunten en ontwikkelingen

In de afgelopen periode is onze internationale concurrentiepositie verslechterd; de winstgevendheid van bedrijven en bedrijfsinvesteringen zijn teruggelopen. Ook laat de werkloosheid – na een lange periode van forse dalingen – weer een oploop zien. De problematiek van de armoedeval is nog steeds groot. Het kabinet heeft in het Strategisch Akkoord een aantal beleidskeuzen gemaakt om in de komende kabinetsperiode voorwaarden te scheppen die het bedrijfsleven in staat stelt de concurrentiepositie te verbeteren. Hiervoor zijn – naast een goed ondernemingsklimaat – een beheerste loonkostenontwikkeling en een productiviteitsgroei nodig. De effecten van deze voorgenomen maatregelen zijn in de ramingen voor 2003 tot en met 2006 verwerkt. De uitvoering van dit beleid zal een rol spelen bij de uitgaventoetsing. In de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt (SZA) gaat het voornamelijk om ombuigingen, ten bedrage van 0,95 miljard in 2003, oplopend tot 2,90 miljard in 2006. Een toelichting is opgenomen in paragraaf 1.3.

Voor de komende kabinetsperiode is een economische groei verondersteld van 1½% in 2003 conform de MEV en jaarlijks ruim 2½% in 2004–2006. De werkloosheid loopt in dit voorzichtige scenario op van

300 000 in 2002 tot 417 000 in 2006. Mede door het toenemende beroep op de AOW (vergrijzing) loopt het totale uitkeringsvolume op van 4,1 miljoen in 2002 naar 4,3 miljoen in 2006. Deze groei van het uitkeringsvolume overtreft die van de werkgelegenheid waardoor de I/A-ratio in dit scenario oploopt van 66% in 2002 naar ruim 68% in 2006.

Het minimumloon en de sociale uitkeringen volgen de contractloonontwikkeling; de kinderbijslagbedragen volgen de prijsontwikkeling. In de uitgavenramingen is een verhoging van de uitkeringen verwerkt met 3¼% in 2003, welke gezien de geraamde loonontwikkeling afloopt naar 2½% in 2006. Wegens de koppeling van de AOW-bedragen aan het bruto minimumloon in het kader van de maatregelen zorgstelsel is voorzien in een bruto aanpassing van deze uitkeringen in 2005.

De totale uitgaven sociale zekerheid en arbeidsmarkt zijn in onderstaande tabel weergegeven, uitgesplitst naar sociale verzekeringen en sociale voorzieningen. Tevens is de sociale zekerheidsquote in de tabel opgenomen waarin de sociale zekerheids-uitgaven zijn gerelateerd aan het bruto binnenlandse product (BBP).

Tabel 1.1. De uitgaven- en volumeontwikkeling in de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt

	2000	2001	2002	2002 ^a	2003	2004	2005	2006
Uitgaven sociale verzekeringen ^b	35 127	37 242	39 272	39 272	41 578	42 606	43 829	44 941
Uitgaven sociale voorzieningen ^b	11 941	13 378	14 164	14 253	14 788	15 585	15 786	15 897
Totaal uitgaven (miljoenen euro's)	47 068	50 620	53 436	53 525	56 365	58 191	59 615	60 838
Idem in procenten BBP	11,7	11,8	11,9	11,9	12,0	11,9	11,7	11,4
Uitkeringsgerechtigden <65 jaar	1 843	1 834	1 853	1 853	1 976	1 977	1 953	1 958
Uitkeringsgerechtigden >65 jaar	2 192	2 213	2 237	2 237	2 265	2 297	2 332	2 367
Totaal aantal (x 1000)	4 035	4 047	4 090	4 090	4 241	4 274	4 285	4 325
Idem in procenten werkenden	66,7	65,8	66,3	66,3	69,0	69,0	68,5	68,4

^a De cijfers vanaf 2002 omvatten de met ingang van 2003 van het ministerie van VWS overgehevelde uitgaven voor kinderopvang terwijl de uitgaven voor de wet voorzieningen gehandicapten wegens de overheveling naar VWS zijn komen te vervallen. Per saldo gaat het in de cijfers van 2002 om een overheveling van ongeveer 90 miljoen van de begroting van VWS naar die van SZW.

^b Gesaldeerd met relevante ontvangsten.

Uit de tabel blijkt dat de totale uitgaven stijgen van 53,5 miljard in 2002 naar 60,8 miljard in 2006, hetgeen overeenkomt met een kleine 2 miljard per jaar, maar dat de uitgaven in procenten van het BBP dalen. Hierin is verwerkt dat de ombuigingen in de sector SZA de groei van de uitgaven hebben gematigd. Het aantal uitkeringsgerechtigden groeit in deze periode gemiddeld met ruim 60 000 per jaar.

1.3. Financiële effecten Strategisch Akkoord

Bij de invulling van de ombuigingstaakstelling in de sector SZA ligt de nadruk op een herinrichting van de reïntegratiemiddelen en de volumebeheersing WAO. Het reïntegratiebudget kan efficiënter worden benut door flexibele reïntegratiebudgetten ter beschikking te stellen en de arbeidsplaatsen regulier te maken. De WAO zal meer worden gericht op het aan het werk houden van arbeidsongeschikten. Ook de verdere decentralisatie van de bijstand is erop gericht de gemeenten te prikkelen werklozen aan het werk te helpen. De arbeidsparticipatie van vooral vrouwen, ouderen en laaggeschoolden waaronder veel allochtonen dient te worden gestimuleerd. Bevordering van arbeidsparticipatie is zowel

economisch nodig als sociaal gewenst en zal zich richten op het stimuleren van de uitstroom uit uitkeringen. Daarnaast zal de inning van de premies werknemersverzekeringen door de belastingdienst leiden tot een efficiencyverbetering. Ook zullen de mogelijkheden van werknemers om te variëren in de combinatie van werk en andere activiteiten, worden vergroot door de introductie van een levensloopregeling. De nog steeds bestaande armoedeval en de compensatie van inkomenseffecten bij de invoering van het nieuwe zorgstelsel in 2005 vereisen nog een oplossing. Dit laatste zal voornamelijk in de lastenontwikkeling moeten worden bereikt.

De financiële effecten van het Strategisch Akkoord en een aantal aanvullende voorstellen zijn opgenomen in onderstaande tabel. De maatregelen leiden tot een uitgavenbeperking van 0,95 miljard in 2003, oplopend tot 2,90 miljard in 2006. De afschaffing van het categoriale inkomensbeleid (onderdeel j) is niet relevant voor de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt aangezien dit van invloed is op de uitgaven van het gemeentefonds. Verder is in de uitgaven een intensivering van 0,2 miljard voorzien voor de basisregeling levensloop.

Tabel 1.2. Financiële effecten Strategisch Akkoord en aanvullende voorstellen op de uitgaven van het beleidsterrein SZW; in miljoenen euro's (constante prijzen)

	2003	2004	2005	2006	2006 sector SZA
Ombuigingen					
a. WAO	100	300	500	700	700
b. Feitelijk arbeidsverleden versus fictief		20	30	50	50
c. Verscheping sancties/handhaving en controle	10	40	80	120	120
d. Sollicitatieplicht 57,5+/eigen bijdrage werkgevers	80	100	150	150	150
e. Decentralisatie financiering bijstand		150	200	250	250
f. Anticumulatie gouden handdrukken		100	150	150	150
g. Vrij besteedbaar reïntegratiebudget	650	750	850	850	850
h. Herziening alimentatiebeleid		50	90	190	190
i. Woonlandbeginsel	20	20	20	20	20
j. Afschaffing categoriaal inkomensbeleid		70	70	70	
k. Beperken duur vervolguitering	70	150	150	150	150
l. Premie-inning door de belastingdienst			65	65	65
m. Afschaffing subsidie verlof	10	20	30	40	40
n. Afschaffen AKW 16-17-jarigen die geen erkend onderwijs volgen	10	30	40	40	40
o. Invoeren risicogroepen WW		45	50	50	50
Totaal	950	1 845	2 475	2 895	2 825
Intensiveringen					
p. Basisregeling levensloop*	100	200	200	200	200
q. Arbo-pakket	25	41	36	36	36

* Deze bedragen hebben betrekking op het uitgavenbeeld; daarnaast zijn in het kader van de levensloopbenadering middelen gereserveerd aan de inkomstenkant.

De ombuigingen en intensiveringen kunnen als volgt worden toegelicht:

- a. Het doel is een beperking van de WAO-instroom van duurzaam volledig arbeidsongeschikten met 40% ten opzichte van de huidige instroom van deze groep, tot maximaal 25 000 per jaar. De WAO zal daartoe de komende periode ingrijpend worden gewijzigd. Vanaf 1 januari 2003 zal de loondoorbetalingsverplichting worden uitgebreid tot 2 jaar. Werkgevers en werknemers zullen hierdoor

worden aangespoord tot het meer dan nu nemen van hun verantwoordelijkheid op het punt van het verzuimbeleid. Een beperking van de loondoorbetaling tot 70% in het tweede jaar past daarbij. De WAO zal worden beperkt tot degenen die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. Voorwaarde daarbij is dat betrokkene een zodanige ziekte of gebrek heeft, dat er ook bij een tijdige aanpak van het verzuim geen uitzicht is om binnen 5 jaar te kunnen functioneren in de oude of enige andere baan. Gedeeltelijk arbeidsongeschikten krijgen geen toegang meer tot de WAO. Zij krijgen hulp bij het vinden van ander werk, maar ook de plicht om ander werk te aanvaarden. Indien zij werken wordt het verschil tussen het oude en nieuwe inkomen gedeeltelijk overbrugd door middel van een loonaanvulling. Indien zij niet werken krijgen zij recht op een WW-uitkering gevolgd door een IOAW-uitkering. De Pemba wordt per 1 januari 2003 afgeschaft voor bedrijven die minder dan 25 werknemers in dienst hebben.

- b. Het feitelijke arbeidsverleden als bepalende factor voor de duur van de loongerelateerde uitkering zal worden verlengd. Dit legt een directere relatie tussen verzekeringsduur en uitkeringsduur.
- c. Het kabinet heeft in de Fraudenota aangegeven dat misbruik en (zwarte) fraude voorkomen en bestreden moet worden. In het Strategisch Akkoord is opgenomen dat de handhaving, controles en sancties worden verscherpt. Dit leidt tot een besparing op de uitkeringslasten en tot extra premie-inkomsten.
- d. In het kader van de participatiebevordering gaat het kabinet de sollicitatieplicht voor werklozen vanaf 57,5 jaar weer invoeren, te beginnen met werklozen die nog recente werkervaring hebben. Om de WW minder aantrekkelijk te maken als afvloeiingsregeling, wordt van individuele werkgevers een bijdrage gevraagd in de WW-lasten van oudere werknemers.
- e. Gemeenten krijgen een groter belang in reïntegratie van bijstandsgerechtigden door een maximaal financieel belang en een maximale prikkel. Hiermee wordt een besparing mogelijk op de kosten van de bijstand.
- f. De uitkeringsregeling wordt ook minder aantrekkelijk gemaakt als afvloeiingsregeling door de gouden handdrukken (WW-aanvullingen) op de uitkering te korten.
- g. Gemeenten zullen de verantwoordelijkheid, de ruimte en de middelen krijgen voor het voeren van een activerend reïntegratiebeleid. Er komt één ongedifferentieerd, flexibel vrij besteedbaar reïntegratiebudget voor gemeenten. Hierdoor kunnen gemeenten werkzoekenden op persoonsgerichte wijze begeleiden. Ook gesubsidieerde arbeid blijft binnen dat budget mogelijk waarbij de doorstroom naar regulier werk voorop staat. Dit gaat gepaard met een forse vereenvoudiging van regelgeving en vermindering van administratieve lasten. Door vermindering van de uitvoeringskosten en het uitkeringsvolume zal op het totaal van reïntegratiebudgetten kunnen worden bespaard.
- h. Voorgesteld wordt het beleid ten aanzien van de vaststelling en inning van kinderalimentatie te hervormen om zodoende verzorgende ouders (met name vrouwen) uit de bijstand te houden en te krijgen. Deze maatregel vergroot de zelfstandigheid van de verzorgende ouders, vereenvoudigt de uitvoering en vermijdt onnodige bijstandsverlening.
- i. Naar analogie van de gehanteerde systematiek in België en Duitsland wordt in niet-EU/EER-landen een vast bedrag van 10% van de Nederlandse kinderbijslag uitgekeerd. Deze maatregel leidt tot een beperking van aanspraken op kinderbijslag in het buitenland.
- j. Het kabinet zal de armoedeval aanpakken door een beperking van het aantal inkomens-afhankelijke regelingen. Hiertoe wordt de beleids-

- ruimte voor gemeenten om een eigen inkomensbeleid te voeren beperkt. Het categoriale inkomensbeleid in de bijstand wordt afgeschaft. Aanvullende ondersteuning kan worden verleend in bijzondere gevallen (bijzondere bijstand) en aan langdurige minima zonder perspectief op de arbeidsmarkt.
- k. Om de instroom in de WW te beperken en uitstroom te bevorderen zal de vervolguitering worden beperkt tot één jaar.
 - l. Het laten innen van de premies van de werknemersverzekeringen wordt uitbesteed aan de belastingdienst. Dit levert een efficiencywinst op in het kader van de uitvoeringskosten.
 - m. Door de afschaffing van de wet financiering loopbaanonderbreking (Wet Finlo) in 2003 wordt budgettaire ruimte gecreëerd voor een nieuwe levensloopbenadering.
 - n. Voorgesteld wordt de AKW voor 16–17-jarigen die geen erkend onderwijs volgen, te schrappen.
 - o. De invoering van risicogroepen in de wachtgeldfondsen is een beperkte vorm van premiedifferentiatie met als oogmerk de instroom in de WW te beperken. Er ontstaat dan een directe relatie tussen de veroorzaakte WW-lasten van de individuele werkgever en de hoogte van de premie.
 - p. In het kader van de levensloopbenadering is in het Strategisch Akkoord 200 à 400 miljoen euro gereserveerd. Hiervan is een deel ingeboekt aan de uitgavenkant van de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt, ten behoeve van de basisregeling levensloop.
 - q. Er zijn middelen beschikbaar om de arbo-preventie en arbocuratieve samenwerking etc. te intensiveren.

1.4. Budgetdiscipline sociale zekerheid en arbeidsmarkt

De regels budgetdiscipline geven het toetsingskader aan waarbinnen de uitgavenontwikkelingen en toekomstige inzichten daaromtrent moeten worden beoordeeld. Daartoe is voor de kabinetsperiode 2003–2006 het uitgavenkader voor de sociale zekerheid en arbeidsmarkt vastgesteld. Dit kader is berekend op basis van de feitelijk geraamde uitgaven sociale zekerheid en arbeidsmarkt, welke – zoals in tabel 1.1 is aangegeven – toenemen van 53,5 miljard in 2002 naar 60,8 miljard in 2006. Na toepassing van de deflator voor de nominale ontwikkeling (de prijscomponent van de nationale bestedingen, pNB) resulteert een reële groei van 2,1 miljard euro. In onderstaande tabel is de opbouw per regeling van het reële uitgavenkader voor de periode 2003–2006 weergegeven. In vergelijking met de vorige kabinetsperiode is de afbakening van de sector sociale zekerheid en arbeidsmarkt op twee punten aangepast. De WVG-regeling is overgeheveld naar de sector Zorg en de Kinderopvang-regeling is binnen de sector SZA gebracht. Per saldo is er sprake van een beperkte overheveling van middelen van de begroting van het ministerie van VWS naar die van SZW (zie tabel 1.1).

Tabel 1.3. Uitgaven en ijklijn budgetdisciplinesector sociale zekerheid en arbeidsmarkt; in miljoenen euro's

Uitgaven verzekeringen		2002	2003	2004	2005	2006
AOW		21 497	22 648	23 537	24 887	25 888
Anw		1 541	1 532	1 517	1 501	1 484
WAO basis		7 900	7 874	8 156	8 440	8 648
WAO premiedifferentiatie		2 898	3 115	2 663	2 032	1 679
WAO eigen risicodragers		60	72	85	96	109
Wgf		959	1 482	1 599	1 601	1 710
AWf		2 380	2 744	2 777	2 845	2 944
WAZ		582	593	611	627	635
UFO		248	386	526	673	816
Vangnet UFO		197	203	209	215	219
Vangnet Wgf		448	460	563	667	680
Vangnet AWf		1 013	1 053	1 095	1 132	1 166
Totaal		39 722	42 161	43 336	44 714	45 977

Uitgaven voorzieningen		2002	2003	2004	2005	2006
artikel 1	CWI	368	307	287	278	284
artikel 2	Agentschap SZW	18	18	18	19	19
	Sluitende reïntegratie	720	735	0	0	0
	WIW dienstbetrekkingen & WEP	287	139	0	0	0
	Scholing	65	67	69	71	73
	Doelgroepenbeleid	26	9	3	0	0
	Kinderopvang ABW	87	89	19	0	0
	Sectorale stimulansen (RWI)	44	37	82	84	86
	Casemanagement	141	120	130	45	22
	Flexibel reïntegratiebudget	0	0	1 709	1 774	1 844
	Subsidies & overige beleidsuitgaven	6	5	2	2	2
artikel 3	I/D-banen	1 018	947	0	0	0
	RSP	7	8	8	8	9
artikel 4	WSW	2 078	2 136	2 224	2 287	2 357
artikel 5	FWI gebudgetteerd deel	1 108	1 238	5 078	5 099	5 078
	FWI declaratiedeel	3 220	3 701	67	85	79
	TW	320	348	352	352	351
	Handhaving	42	31	30	22	18
	Subsidies & overige beleidsuitgaven	1	1	0	0	0
artikel 6	Wajong	1 524	1 608	1 694	1 777	1 854
artikel 7	BIA	6	7	7	7	6
artikel 8	WIK	53	44	32	30	31
artikel 9	AKW	3 193	3 259	3 311	3 356	3 398
	TOG	20	19	19	20	20
artikel 11	Kinderopvang/Levensloop	149	284	778	826	884
artikel 13	Arbo	26	62	68	52	43
artikel 14	Asbest	4	3	3	3	3
artikel 17	SUWI	323	69	12	3	0
artikel 97	Ex-mijnwerkers	0	0	0	0	0
artikel 98	Handhavingsbudgetten	12	38	46	59	57
	Overig	- 58	7	12	15	15
Totaal		14 806	15 335	16 061	16 275	16 533

Te salderen ontvangsten		2002	2003	2004	2005	2006
Verzekeringen		450	583	730	885	1 036
Voorzieningen		554	547	476	489	637
Totaal		1 004	1 131	1 206	1 374	1 672

Totaal	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven verzekeringen	39 722	42 161	43 336	44 714	45 977
Uitgaven voorzieningen	14 806	15 335	16 061	16 275	16 533
Te salderen ontvangsten	1 004	1 131	1 206	1 374	1 672
Totaal relevante uitgaven	53 525	56 365	58 191	59 615	60 838
pNB (cumulatieve procentuele ontwikkeling)		1,0286	1,0521	1,0737	1,0937
Reële ijklijn		54 798	55 309	55 523	55 626

Bij de voorbereiding van de begroting voor 2004 en latere jaren wordt het uitgavenkader aangepast volgens de dan actuele inzichten omtrent de prijsontwikkeling van de nationale bestedingen (de deflator) en getoetst of de feitelijke uitgaven zich ook binnen dit aangepaste kader ontwikkelen. De begrotingsregels in bijlage 10 van de Miljoenennota 2003 geven aan hoe moet worden gehandeld bij over- en onderschrijdingen van het kader (ijklijn).

1.5. Volume-ontwikkelingen

De volume-ontwikkelingen sociale verzekeringen en arbeidsmarkt, zoals die onder meer ten grondslag liggen aan het uitgavenkader 2003–2006, zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 1.4. Volume-ontwikkelingen in de sociale zekerheid; aantallen in duizenden

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Sociale verzekeringen:							
AWO	2 192	2 213	2 237	2 265	2 297	2 332	2 367
Anw	139	135	130	125	122	118	115
WAO ¹	624	640	649	654	631	597	584
WAZ	46	47	47	47	47	47	47
Vangnet ZW ²	102	114	116	117	125	133	134
WW ³	156	149	163	244	257	270	287
Totaal	3 259	3 298	3 342	3 452	3 479	3 497	3 535
Sociale Voorzieningen:							
Bijstand (ABW)	348	328	326	366	372	365	356
IOAW/AZ, Bia en Wajong ³	148	146	148	152	155	158	165
Totaal	496	474	474	518	527	523	521
Ziekteverzuim particuliere sector ⁴	279	275	274	271	268	265	270
Totaal Generaal	4 035	4 047	4 090	4 241	4 274	4 285	4 325

¹ incl. werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten, excl. tweede ziektejaar (vanaf 2004).

² incl. tweede ziektejaar (vanaf 2004).

³ incl. niet-werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten (vanaf 2005).

⁴ excl. vangnet ZW; het ziekteverzuim particuliere sector maakt onderdeel uit van de berekening van de I/A-verhouding (zie tabel 1.1).

In de WAO is een dalend volume waarneembaar, met name als gevolg van effecten van loondoorbetalingen in het tweede ziektejaar. Bij het Vangnet ZW is als gevolg van deze maatregel een stijging waarneembaar vanaf 2004. Opgemerkt zij dat voornamelijk de werkende gedeeltelijk

arbeidsongeschikten die een loonaanvulling gaan ontvangen zijn opgenomen in het WAO-volume. De niet-werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten zijn verwerkt in de volumina van respectievelijk de WW en de IOAW.

Het aantal inactieven zal naar verwachting stijgen van 4,1 miljoen in 2002 tot ruim 4,3 miljoen in 2006. Deze stijging wordt voornamelijk verklaard door de toename in de AOW (vergrijzing) en de WW (conjunctuur).

1.6. Uitgaven per categorie regelingen

In deze kabinetsperiode zullen de uitgaven sociale verzekeringen naar verwachting met ruim 6 miljard toenemen, van 39,7 miljard in 2002 tot 46 miljard in 2006.

Tabel 1.5. Uitgaven sociale verzekeringen 2000-2006; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
demografische regelingen							
AOW	19,2	20,4	21,5	22,6	23,5	24,9	25,9
Anw	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
totaal	20,7	21,9	23,0	24,2	25,1	26,4	27,4
ziekte- en arbeidsongeschiktheidsregelingen							
WAO (incl. WAZ) ¹	10,3	10,9	11,4	11,7	11,5	11,2	11,1
Vangnet ZW ²	1,3	1,6	1,7	1,7	1,9	2,0	2,1
totaal	11,6	12,5	13,1	13,4	13,4	13,2	13,1
werkloosheidsregelingen³							
Wgf	0,7	0,8	1,0	1,5	1,6	1,6	1,7
AWf	2,1	2,1	2,4	2,7	2,8	2,8	2,9
UFO	0,0	0,1	0,2	0,4	0,5	0,7	0,8
totaal	2,8	3,1	3,6	4,6	4,9	5,1	5,5
totaal uitgaven sociale verzekeringen	35,1	37,5	39,7	42,2	43,3	44,7	46,0

¹ incl. werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten, excl. tweede ziektejaar (vanaf 2004).

² incl. tweede ziektejaar (vanaf 2004).

³ incl. niet-werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten (vanaf 2005).

De uitgaven voor de *demografische regelingen* stijgen in deze kabinetsperiode met 4,4 miljard. In de uitgavenraming wordt voor de komende jaren rekening gehouden met een volumegroei in de AOW van circa 33 000 gerechtigden gemiddeld per jaar. Het volume Anw laat een daling zien van circa 4 000 uitkeringsjaren gemiddeld per jaar.

De uitgaven voor de *ziekte- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen* laten rekening houdend met de in het Strategisch Akkoord aangekondigde beleidsvoornemens een gematigder ontwikkeling zien dan in het verleden. Overigens zij opgemerkt dat in de totale uitgaven nog (technisch) zijn verwerkt de uitgaven voor loonaanvullingsregelingen voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten, die straks geen onderdeel meer uitmaken van de WAO. Verschuivingen van lasten naar WW en IOAW zijn wel in het beeld verwerkt. Al met al stabiliseren de uitgaven voor de WAO in lopende prijzen vanaf 2004. Dit betekent en illustreert dat vanaf 2004 het volume zal afnemen.

De uitgaven voor de *werkloosheid* stijgen met 1,9 miljard. Dit wordt met name veroorzaakt door de stijging van de macro-werkloosheid van 300 000 in 2002 tot 417 000 in 2006.

De uitgaven sociale voorzieningen ten laste van de SZW-begroting zullen tussen 2002 en 2006 naar de huidige inzichten toenemen met 1,7 miljard.

Tabel 1.6. Uitgaven sociale voorzieningen; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
FWI (ABW, IOAW en IOAZ)	3,7	4,2	4,4	5,0	5,2	5,2	5,2
Arbeidsmarktvoorzieningen	4,2	4,3	4,9	4,6	4,6	4,6	4,7
Inkomensvervangende regelingen	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2
Kinderbijslag	3,0	3,1	3,2	3,3	3,3	3,4	3,4
Overig	0,1	0,7	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0
totaal sociale voorzieningen	12,7	14,1	14,8	15,3	16,1	16,3	16,5

De uitgaven FWI¹ stijgen tussen 2002 en 2006 met 0,8 miljard. Hierbij is rekening gehouden met een stabilisatie in de volumeontwikkeling mede opgrond van het voorgestelde beleid, de jaarlijkse aanpassing van de sociale uitkeringen conform de contractlonen en bruterings-effecten wegens de toepassing van de netto-netto-koppeling. Dit resulteert per saldo in een licht oplopende uitgavenontwikkeling.

De uitgaven voor de Arbeidsmarktvoorzieningen² nemen tussen 2002 en 2006 af van 4,9 tot 4,7 miljard.

Bij de inkomensvervangende regelingen³ is sprake van een lichte stijging van de uitgaven, namelijk van 1,9 miljard in 2002 tot 2,2 miljard in 2006. Dit wordt veroorzaakt door een beperkte stijging van de Wajong-uitgaven en de jaarlijkse aanpassing van de sociale uitkeringen conform de contractlonen.

De uitgaven voor de Kinderbijslag (inclusief de TOG) nemen tussen 2002 en 2006 toe met 0,2 miljard. Zowel een toename van het aantal kinderen als de indexering van de kinderbijslagbedragen aan de prijsontwikkeling is hieraan debet.

De uitgaven aan de overige regelingen⁴ stijgen met 0,5 miljard, hetgeen met name wordt veroorzaakt door de kinderopvangregeling en de basisregeling levensloop (van de in het Strategisch Akkoord gereserveerde ruimte van 0,2 à 0,4 miljard in het kader van de levensloopbenadering is de resterende ruimte gereserveerd aan de inkomstenkant).

1.7. Financieringsaspecten sociale verzekeringen

De uitgaven sociale verzekeringen worden voornamelijk uit premies gefinancierd. Aanvullende middelen door het rijk kunnen worden verstrekt op grond van specifieke overwegingen. De fondsen ontvangen daarnaast rentemiddelen als uitvloeisel van de vermogensoverschotten. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de verschillende inkomstensoorten.

¹ Hieronder vallen de ABW, IOAW en IOAZ.

² Hieronder vallen artikel 1 tot en met artikel 4 van de Begroting SZW (genoemd in tabel 1.3).

³ Hieronder vallen de TW, Bia, Wajong en WIK.

⁴ Hieronder vallen Arbo, Asbest, Handhaving, Suwi, Subsidies, de Basisregeling levensloop en de Kinderopvangregeling.

Tabel 1.7. De ontvangsten sociale verzekeringen; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
premies	40,0	38,2	38,2	39,1	40,7	37,7	39,3
bijdragen van het rijk	0,0	0,0	2,7	3,0	3,1	6,8	7,0
bijdrage in de kosten							
heffingskortingen AOW/Anw	0,0	0,0	2,7	3,0	3,1	0,6	0,6
bijdrage AOW/Anw ihkv							
stelselherziening zorg						6,2	6,4
bijdrage AWf/WAZ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
interest	0,3	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
totale ontvangsten	40,3	38,7	41,4	42,5	44,3	45,0	46,7

De premieontvangsten volgen de algemene ontwikkelingen in de (premieplichtige) inkomens, aangezien deze in eerste instantie zijn berekend bij vaste premiepercentages⁵. Het kabinet heeft op grond van beleidsmatige overwegingen wijzigingen in de premiepercentages voor 2003 aangebracht en voor 2004–2006 zijn de voornemens uit het Strategisch Akkoord en de begroting 2003 verwerkt. Deze wijzigingen zijn:

- In het kader van de begroting 2003 is voorgesteld de WAO-premie voor werkgevers te verlagen met 0,3%-punt in 2003. Dit vermindert de overschotten. Dit voorstel maakt onderdeel uit van een totaal pakket van maatregelen in samenhang met Zfw-premies en arbeidskorting.
- In het Strategisch Akkoord is een premieschuif opgenomen van werkgevers (WAO) naar werknemers (AWBZ) gefaseerd over 4 jaar. In dit kader is de WAO-premie verlaagd met 0,15%-punt per jaar. Dit redresseert tegelijk de overschotten en tekorten bij deze fondsen.
- In het kader van de modernisering van het zorgstelsel is de AOW-premie per 1 januari 2005 verlaagd met 3%-punt in samenhang met een verhoging van het belastingtarief eerste schijf. De premiederving is afgedekt met een rijksbijdrage van ruim 6 miljard.

Bovenstaande beleidsmatige ontwikkelingen zijn in de premieontvangsten verwerkt.

De rijksbijdragen omvatten voornamelijk de bijdrage in de kosten van de kortingen (Bikk) vanaf 2001 samenhangend met de herziening van het fiscale stelsel. Deze bijdrage neemt in 2005 af tot 0,6 miljard omdat de AOW-premie in 2005 is verlaagd met 3%-punt. Hierdoor daalt het aandeel van de AOW-premie in het tarief van de eerste schijf en ontvangt het AOW-fonds volgens de in de wet vastgelegde formule een lagere bijdrage. Verder compenseert de rijksbijdrage van ruim 6 miljard vanaf 2005 de met de premieverlaging samenhangende inkomstderving. De rijksbijdragen AWf en WAZ zijn beperkt in omvang en hangen samen met de compensatie van premiederving die voortvloeit uit de vrijstelling van premiebetaling voor gemoedsbezwaarden, en medebekostiging van de arbeidsongeschiktheidslasten van beroepsbeoefenaren.

De interestbaten stijgen als uitvloeisel van de vermogenspositie van de fondsen.

Ten behoeve van de financiering van de toekomstige AOW-uitgaven is een spaarfonds AOW ingesteld. Dit fonds is bestemd voor de financiering van de groei in deze uitgaven na 2020 ten gevolge van de vergrijzing. In

⁵ Hiervan is in bepaalde gevallen afgeweken met het oogmerk een neutrale lastenontwikkeling te bereiken. Zo is de grondslagverbreding wegens het laten vervallen van de aftrek voor het spaarloon per 1 januari 2003 gecompenseerd door een premieverlaging WAO en AWf, en is de grondslagversmalling samenhangend met de invoering van de Wet administratieve lastenverlichting voor inhoudingsplichtige werkgevers (Walvis) per 1 januari 2005 opgevangen door een opwaartse aanpassing van de premiepercentages WAO en AWf.

onderstaande tabel zijn de stortingen en de cumulatieve vermogensopbouw weergegeven.

Tabel 1.8. De rijksbijdrage aan en het vermogen van het AOW-spaarfonds; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rijksbijdrage AOW-Spaarfonds	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	2,9
Rente	0,3	0,4	0,5	0,7	0,9	1,1	1,2
Totaal	2,4	2,7	2,9	3,2	3,5	3,8	4,1
Vermogen ultimo het jaar	7,0	9,7	12,7	15,9	19,4	23,2	27,3

De rijksbijdrage AOW-spaarfonds bedraagt in 2002 ongeveer 2,4 miljard, welk bedrag ieder jaar wordt verhoogd met ruim 100 miljoen. De rentebaten lopen op als gevolg van de oplopende vermogenspositie bij dit fonds. In 2006 kan een vermogenspositie worden bereikt van ruim 27 miljard. Ter vergelijking: de totale AOW-lasten in 2006 zijn berekend op ongeveer 26 miljard.

De ontwikkelingen in de uitgaven en ontvangsten sociale verzekeringen beïnvloeden de ex-ploitatiesaldi van de sociale fondsen. Deze exploitatiesaldi zijn relevant voor de berekening van het EMU-saldo. In onderstaande tabel zijn de desbetreffende saldi voor de SZW-relevante fondsen weergegeven (het AOW-spaarfonds is hierin niet begrepen).

Tabel 1.9. De exploitatiesaldi van de SZW-relevante fondsen; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SVB (AOW, Anw)	1,4	-2,0	-1,3	-1,0	-0,7	-2,0	-2,0
UWV (WAO, WAZ, AWf, UFO)	3,0	3,0	2,5	1,5	2,0	2,5	3,1
Wachtgeldfondsen	0,1	-0,6	-0,4	-1,0	-1,1	-1,1	-1,2
Totaal	4,4	0,5	0,9	-0,5	0,2	-0,5	-0,1

Bij de volksverzekeringen is sprake van exploitatietekorten bij de AOW en overschotten bij de Anw. De tekorten bij het AOW-fonds lopen eerst terug aangezien de desbetreffende uitgavenontwikkeling vooralsnog gematigder is dan de inkomstenontwikkeling. In 2005 resulteert een extra uitgavenverhoging door de koppeling van de AOW-bedragen aan het bruto minimumloon waardoor in dat jaar het tekort weer oploopt. De overschotten bij de Anw ontstaan doordat de Anw-premie leidt tot iets te hoge inkomsten voor dit fonds.

Bij de werknemersverzekeringen is sprake van forse exploitatie-overschotten in 2002. De voorgestelde maatregelen voor 2003 (zie hiervoor) leiden tot een vermindering van dit overschot tot 1,5 miljard. Voor de jaren na 2003 mitigeert de verschuiving van lasten van een kwart miljard per jaar van de WAO naar de AWBZ de overschotten bij het WAO-fonds.

Bij de wachtgeldfondsen was de afgelopen jaren sprake van een intering op de overschotten. Deze is vooralsnog in de cijfers gecontinueerd.

Het exploitatiesaldo van de fondsen wordt toegevoegd aan het vermogen van elk fonds. Dit vermogen wordt vergeleken met de norm. De norm is dat de fondsen gemiddeld genomen in een jaar over voldoende liquiditeiten beschikken om aan hun verplichtingen te kunnen voldoen. Daarenboven maakt bij het AWf een conjunctuurbuffer van circa 1,4 miljard deel uit van de norm. In een situatie van vermogensoverschot zijn er dus middelen over. De middelen van de fondsen worden in het kader van het geïntegreerde middelenbeheer uitgeleend aan het rijk.

Tabel 1.10. De vermogenssaldi van de SZW-relevante fondsen; in miljarden euro's

	2000	2001	2002	2003
SVB (AOW, Anw)	3,1	1,1	0,0	- 1,1
UWV (WAO, WAZ, AWf, UFO)	3,9	5,6	8,0	9,4
Wachtgeldfondsen	0,0	0,2	- 0,1	- 1,1
Totaal	7,0	6,8	7,8	7,2

Vermogenstekorten doen zich voor bij de AOW en bij de wachtgeldfondsen. Daar staan omvangrijkere vermogensoverschotten tegenover bij de werknemersverzekeringen WAO, WAZ en AWf. Het kabinet blijft de komende jaren streven naar lastendeckende premies en evenwichtige vermogenssaldi. Uitgangspunt voor de sociale fondsen is immers een verantwoord fondsbeheer.

1.8. Uitvoeringskosten sociale zekerheid

Algemeen

Krachtens de wet Structuur Uitvoering Werk en Inkomen (SUWI) zijn de uitvoeringsorganisaties (UWV, CWI, SVB) en RWI ingesteld ten einde een doeltreffende, doelmatige, rechtmatige, kwalitatief hoogwaardige en klantgerichte uitvoering van het SZW-beleid op het terrein van werk en inkomen te ontwikkelen. De uitvoering van het SUWI-beleid heeft als motto «werk boven inkomen». Het is een activerende benadering, gericht op het bevorderen van de arbeidsdeelname en het verminderen van de uitkeringsafhankelijkheid.

Om de directe verantwoordelijkheid van de minister in de praktijk te kunnen realiseren, is de planning-, control- en verantwoordingscyclus essentieel. In de SUWI-wet zijn de belangrijkste momenten in deze cyclus richting de uitvoeringsinstellingen en de RWI benoemd; de meibrief, het jaarplan (inclusief begroting), het meerjarenbeleidsplan, de kwartaal-rapportages en de jaarverantwoording.

De cyclus start met de meibrief, waarin de beleidsmatige en de financiële kaders voor het (concept) jaarplan 2003 van de ZBO's worden geschetst. In het meerjarenbeleidsplan zijn de doelen die de ZBO's zich de komende jaren stellen en de belangrijkste acties die nodig zijn om die doelen te

realiseren al beschreven. Dit plan heeft als basis gediend voor overleg met de minister over de koers van de bekostiging van de uitvoeringsorganisaties. In het concept-jaarplan leggen de verschillende uitvoeringsorganisaties voor 1 juli hun voornemens voor het komende jaar vast. Na bespreking van dit concept tussen het ministerie van SZW en de ZBO's, fungeert het definitieve jaarplan vervolgens als basisinstrument in de planning-, control- en verantwoordingscyclus. Op basis van dit goedgekeurde jaarplan bepaalt de minister jaarlijks vóór 1 december het totaalbudget van respectievelijk UWV, SVB, CWI en RWI voor het eerstkomende kalenderjaar. Voorts is het jaarplan leidend bij de uitvoering van activiteiten en de verantwoording daarover, evenals bij het toezicht van de IWI. Per kwartaal vindt er een externe verantwoording plaats door middel van kwartaalrapportages die zes weken na afloop van het kwartaal verschijnen. Daarin wordt gerapporteerd over de ontwikkelingen in het takenpakket, alsmede over de bedrijfsvoering. Uiteindelijk zal op 15 maart, na afloop van het boekjaar, een algehele verantwoording plaatsvinden door middel van de jaarrekening en het jaarverslag.

Voor 2003 zijn de budgetten van de diverse organisaties nog niet definitief vastgesteld. Gegeven de meerjarige afspraken die vorig jaar zijn gemaakt voor UWV en CWI ontstaat het onderstaande kostenbeeld voor de jaren 2002–2006.

Tabel 1.11. De ontwikkeling in de uitvoeringskosten naar organisatie; in miljoenen euro's

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UWV	1 439	1 649	1 779	1 785	1 813	1 803	1 633
SVB*	212	211	216	216	221	226	232
CWI**			348	284	265	251	251

* In deze cijfers is de tegemoetkoming asbestslachtoffers niet meegenomen.

** Exclusief transformatiekosten; de meerjarencijfers zijn in prijzen 2002 weergegeven (constante prijzen).

Voor UWV en CWI komt het beeld naar voren van een gematigde kostenontwikkeling, waarbij sprake is van oplopende efficiency-opbrengsten en afnemende incidentele kosten. Vanaf 2006 zullen de efficiencyvoordelen het structurele niveau hebben bereikt en is er geen sprake meer van incidentele kosten.

Uitvoeringsorganisaties UWV/Lisv

Met ingang van 1 januari 2002 is de wet Structuur Uitvoering Werk en Inkomen (SUWI) van kracht. Door toedoen van deze nieuwe wet is de «dubbele gelaagdheid» in de aansturing van de uitvoering verdwenen. Het Landelijk instituut sociale verzekeringen (Lisv) werd voor de wijzigingen aangestuurd door de minister en fungeerde op zijn beurt als opdrachtgever van de vijf uitvoeringsorganisaties (uvi's) GAK, GUO, USZO, SFB en Cadans. In de nieuwe uitvoeringsstructuur zijn het Lisv en de vijf uvi's tezamen opgegaan in het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Dit instituut is verantwoordelijk voor de uitvoering van de premie-inning, claimbeoordelingen en de uitkeringsverzorging voor de werknemersverzekeringen.

Teneinde een doelmatige uitvoering te realiseren is in het bedrijfsplan 2002–2005 een aantal afspraken opgenomen die zullen leiden tot een reductie van de uitvoeringskosten. De afgesproken doelstellingen zijn vertaald in een «veranderagenda» voor de jaren 2002–2005.

Essentieel is dat er een splitsing wordt gemaakt tussen de financiering van de reguliere uitvoeringskosten en de financiering van de zogenaamde kwaliteits-, transformatie-, en migratieprojecten. Als gevolg van de samensmelting van de vijf uvi's en het Lisv zal vanaf 2002 tot en met 2005 jaarlijks een *efficiency-slag* gemaakt kunnen worden van respectievelijk 5%, 11%, 18% en 25% van het kostenniveau van 1 januari 2002.

Gedurende de jaren 2002–2005 wordt 10% van deze besparingen geïnvesteed ten behoeve van *kwaliteitsprojecten* die zorgen voor een structurele verbetering van de kwaliteit en de doelmatigheid van de uitvoering. De overige 15% worden gebruikt voor *transformatieprojecten*. Deze transformatiekosten zijn nodig voor de reductie van de vijf werkprocessen van de afzonderlijke uvi's naar één enkel werkproces van het UWV en dienen mede om de structurele efficiency op het vereiste peil te brengen. Vanaf 2006, eenmaal de transformatiefase gepasseerd, zal er geïnvesteed blijven worden in kwaliteit. Per saldo zal er een structurele besparing vrijvallen van ten minste 15% vanaf 2006. Voorts heeft de fusie van de vijf uvi's en het Lisv tot migratiekosten geleid in de vorm van een aantal eenmalige uitgaven die met de fusie samenhangen. In 2001 zijn deze uitgaven bekostigd uit de rijksbegroting en in 2002 uit de fondsen. Niet alle migratieprojecten zullen in 2002 worden afgerond. Voor enkele projecten is met behoud van de vastgestelde financiële kaders een beperkte doorloop naar 2003 en 2004 voorzien. In 2003 zal hiervoor per saldo geen additioneel geld nodig zijn. Voor deze investeringsprojecten geldt overigens dat eerst besparingen moeten worden gerealiseerd alvorens additionele uitgaven, op basis van onderbouwde projectplannen, mogen worden gedaan.

In de tabel hieronder zijn de gemaakte afspraken verwerkt. Hierin is overigens nog geen rekening gehouden met de afspraken die in het kader van het jaarplan 2003 zullen worden gemaakt.

Tabel 1.12. De opbouw van de uitvoeringskosten UWV; in miljoenen euros's

	2002	2003
A. Reguliere kosten	1 534	1 450
initiële kosten	1 557	1 541
doelmatigheidsbesparingen	- 76	- 166
nieuw beleid/intensivering	52	76
B. Projecten	237	166
kwaliteitsimpuls	30	60
transformatiekosten	45	106
migratiekosten	162	
C. Overig, waaronder loon-, prijs- en volumemutaties	7	169
D. Totale uitgaven UWV (A+B+C)	1 779	1 785

Uitvoeringsorganisatie SVB

De SVB is primair belast met de uitvoering van de volksverzekeringen (AOW/Anw/AKW). Mede door reorganisaties van de vestigingen en de daarmee samenhangende herstructurering van de huisvesting is de kostentoeename bij de SVB in de afgelopen jaren relatief beperkt gebleven. In 2002 is een budget beschikbaar van 217,2 miljoen voor de uitvoering van haar taken (inclusief 1 miljoen in verband met de tegemoetkoming asbestslachtoffers). Tot de invoering van de SUWI-wet werd dit budget door de toezichthouder (het voormalige Ctsv) beschikbaar gesteld. Voor

het budgetjaar 2003 zijn de bewindslieden van SZW verantwoordelijk voor de vaststelling van het budget. De intentie is om met de voorziene Raad van Bestuur meerjarige afspraken te maken over de activiteiten van en kostenvergoeding aan de SVB. Hierbij staat met name een verdergaande verbetering van de rechtmatigheid (Anw) en doelmatigheid centraal.

Uitvoeringsorganisatie CWI

Met de bekrachtiging van de SUWI-wet op 1 januari 2002 voert de Centrale organisatie voor werk en inkomen (CWI) een aantal taken uit die voorheen werden uitgevoerd door de Arbeidsvoorzieningsorganisatie (Arbvo), gemeenten en uitvoeringsinstellingen (uvi's).

Binnen deze nieuwe structuur is de CWI gericht op het uitvoeren van de taakstelling Werk boven Inkomen. Het op een zo kort mogelijke termijn bemiddelen van mensen naar werk, die anders in aanmerking komen voor een uitkering, is een belangrijke taak van de CWI. Hiertoe beoordeelt de CWI de afstand van werkzoekenden tot de arbeidsmarkt en wordt een persoonlijk advies opgesteld om deze afstand te overbruggen. Om personen te bemiddelen naar werk hebben werkgevers de mogelijkheid om vacatures aan te melden bij de CWI.

Ook is de CWI het adres voor het aanvragen van een WW- of een Abw-uitkering.

Naast deze werkzaamheden behoort het verstrekken van tewerkstellings- en ontslagvergunningen tot de taken van de CWI.

Deze nieuwe structuur houdt in dat de CWI, ten opzichte van de voormalige Arbeidsvoorzieningsorganisatie⁶, actiever diensten verleend, aan werkzoekenden, werkgevers en intermediairs, beleidsmakers, het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) en de Gemeentelijke sociale dienst (GSD).

Omdat de CWI eerst per 1 januari 2002 actief is, zijn de gegevens van de uitvoeringskosten van de CWI beschikbaar vanaf het jaar 2002. De dienstverlening van de CWI verschilt significant van de dienstverlening van de voormalige Arbeidsvoorzieningsorganisatie zodat het niet zinvol is om gegevens van vóór het jaar 2002 hiermee te vergelijken.

Tabel 1.13. De opbouw van de uitvoeringskosten CWI; in miljoenen euro's

	2002	2003
Basisdienstverlening	353	316
Doelmatigheidsbesparingen	- 5	- 35
Strategisch akkoord handhaving	0	3
Uitvoeringskosten dienstverlening*	348	284
Transformatiekosten	54	35

* Lonen en volume dienstverlening op niveau 2002.

In bovenstaande tabel is het onderscheid tussen de uitvoeringskosten van de dienstverlening en de transformatiekosten zichtbaar. De uitvoeringskosten van de CWI zijn opgebouwd uit kosten van de basisdienstverlening en doelmatigheidsbesparingen. De transformatiekosten hebben betrekking op transformatieprojecten van de CWI-organisatie.

De uitvoeringskosten van de basisdienstverlening in het jaar 2003 nemen naar verwachting af. Het «indalen» van de werkwijze van de dienstverlening m.b.t. het MKB-convenant en de basisdienstverlening minderheden in de algemene werkwijze en strategie van de CWI-organisatie zijn de

⁶ Registreren van werkzoekenden, reïntegreren/scholen van werklozen behoorden o.a. tot de taken van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie.

voornaamste redenen van de afname ten opzichte van 2002. Voor de daarop volgende jaren wordt verondersteld dat de uitvoeringskosten van de basisdienstverlening constant blijven. Voorts zal een doelmatiger uitvoering van de dienstverlening in 2003 en de jaren daarna leiden tot besparingen. Deze besparingen komen met name voort uit het gezamenlijk uitvoeren van intake-gesprekken, leereffecten en efficiency-effecten door een toenemend gebruik van ICT-instrumenten. Ten slotte nemen de kosten door een verwachte daling van het ziekteverzuim af ten opzichte van het jaar daarvoor. De bovenstaande ontwikkelingen leiden tot een afname van de uitvoeringskosten. Hierbij is overigens nog geen rekening gehouden met de afspraken die in het kader van het jaarplan 2003 zullen worden gemaakt en waarbij zal worden bezien of de CWI zal kunnen voldoen aan het vorig jaar vastgestelde meerjarenkader. Het in 2001 ingezette veranderingsproces in het kader van de nieuwe structuur van de CWI-organisatie zal in 2005 voltooid zijn. Tot dat jaar worden er in afnemende mate transformatiekosten voorzien.

2.1 Inleiding

Deze bijlage geeft een cijfermatig inzicht in de ontwikkeling van de arbeidsmarkt en de werkgelegenheid in de afgelopen jaren. In het laatste kwartaal van 2000 is vrij abrupt een einde gekomen aan een lange periode van hoogconjunctuur. De gevolgen van deze omslag voor de situatie op de arbeidsmarkt zijn in de loop van 2002 pas goed zichtbaar geworden. In paragraaf 2.2 worden de meest recente ontwikkelingen op de Nederlandse arbeidsmarkt belicht. Deze maken duidelijk dat de arbeidsmarktsituatie de eerstkomende jaren verder zal verslechteren. In paragraaf 2.3 worden tabellen gepresenteerd die de ontwikkeling van werkgelegenheid en werkloosheid in 2001 ten opzichte van eerdere jaren in beeld brengen. Een kentering in deze ontwikkeling komt uit deze tabellen nog niet naar voren. Naar verwachting zal de conjuncturele omslag pas in de werkgelegenheids-cijfers voor 2002 zichtbaar worden. Wel is al in 2001 een kleine daling in het aantal vacatures te bespeuren ten opzichte van 2000; deze cijfers worden gepresenteerd in paragraaf 2.4. In paragraaf 2.5 wordt tot slot een cijfermatig inzicht geboden in de omvang van de doelgroepen en de beschikbare middelen voor reïntegratie.

2.2 Recente ontwikkeling arbeidsmarkt

Sinds het midden van de jaren '90 is de werkloosheid jaren achtereen gedaald, van 7 procent in 1995 naar 3 procent in 2001. In de loop van 2002 is die daling tot stilstand gekomen. De werkloosheid heeft inmiddels een stijging ingezet, en voor de eerstkomende jaren is de verwachting dat de arbeidsmarktsituatie verder zal verslechteren. In april 2002 raamde het CPB nog een stijging van de werkloze beroepsbevolking van 42 000 personen in 2002 ten opzichte van 2001. Deze raming is in de MEV 2003 met 10 000 naar boven bijgesteld, zoals blijkt uit onderstaande tabel. Voor 2003 is de werkloosheid met niet minder dan 55 000 opwaarts bijgesteld, waardoor nu in 2 jaar tijds de werkloosheid oploopt met circa 145 000 (in plaats van met 90 000 zoals in het CEP 2002 nog was voorzien).

Tabel 2.2.1 Verslechtering werkloosheidsperspectieven

	2001	2002	2003
Raming werkloosheid CEP 2002	248 000	290 000	340 000
Raming werkloosheid MEV 2003	248 000	300 000	395 000

Bron: CPB

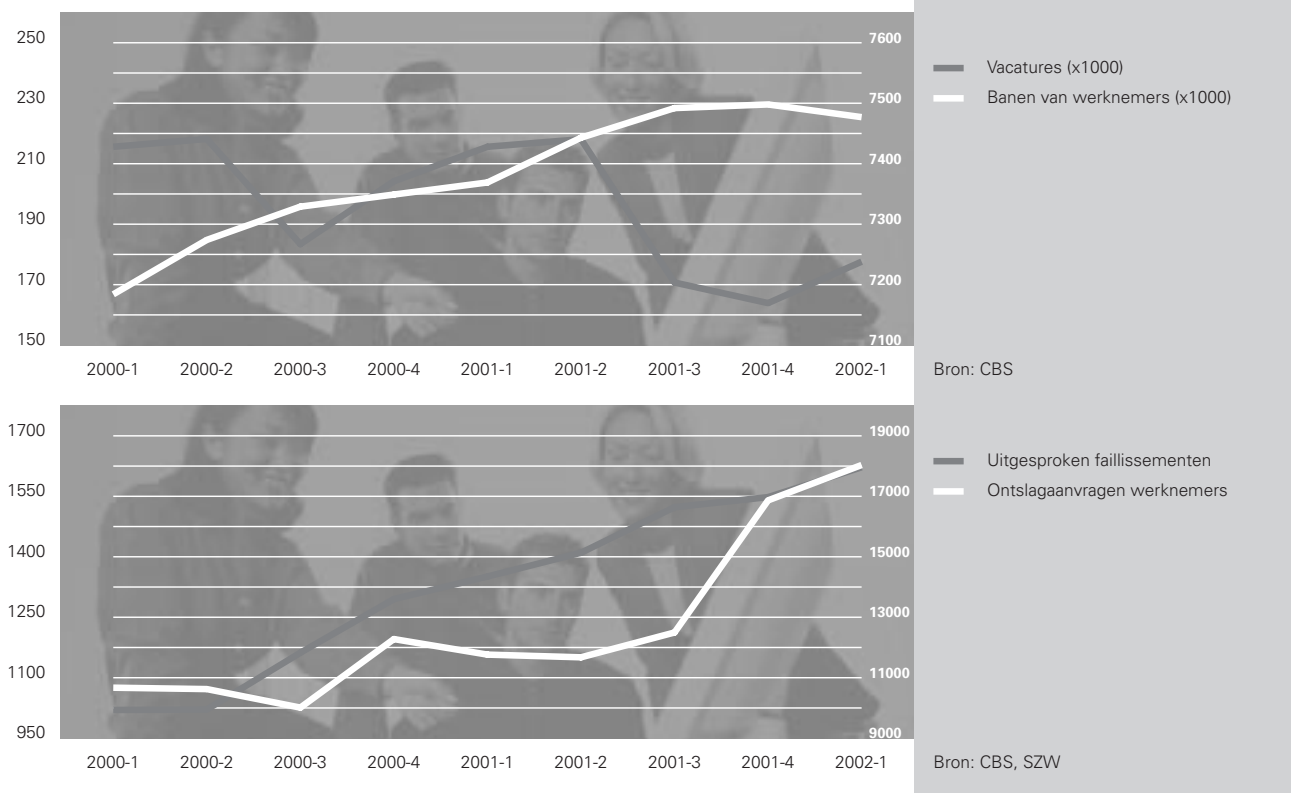
Realisatiecijfers laten sinds kort een stijging zien van de werkloosheid. Cijfers van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) tonen dat in mei 2002 voor het eerst in zeven jaar het aantal werkloosheidsuitkeringen hoger is (3%) dan een jaar eerder. Recente cijfers van het CBS laten in de eerste twee kwartalen van 2002 een flinke stijging zien van de geregistreerde werkloosheid (gecorrigeerd voor seizoensinvloeden; zie onderstaande figuur).

Figuur 2.2.1 Geregisteerde werkloosheid, na seizoencorrectie (x 1.000)

Er moet op worden gerekend dat op korte termijn de werkgelegenheids-situatie verder zal verslechteren. De volumegroei BBP is gedaald van 4,7% in het 1e kwartaal 2000 tot 0,2% in het 1e kwartaal 2002 (bron: Kwartaalrekeningen CBS, juli 2002). Het effect van een lagere productiegroei komt doorgaans vertraagd in de werkgelegenheidsontwikkeling tot uitdrukking.

Figuur 2.2.2 Enkele arbeidsmarktindicatoren

Diverse indicatoren duiden al langer op een verslechterende situatie op de arbeidsmarkt (zie figuur 2.2.2). In de loop van 2001 is de groei van het aantal banen van werknemers gestagneerd en in 2002 zelfs omgeslagen in een daling. Daarnaast is het aantal vacatures in de tweede helft van 2001 fors gedaald. Ook is er in de afgelopen kwartalen een duidelijke toename in het aantal uitgesproken faillissementen en in het aantal ontslagaanvragen voor werknemers.

2.3 Werkgelegenheid, werkloosheid en participatie naar doelgroepen

Tabel 2.3.1 Personen van 15–64 jaar naar arbeidspositie, geslacht, leeftijd, herkomst en onderwijsniveau, 1995, 2000 en 2001 (jaargemiddelden)

	beroepsbevolking			werkzame personen			werkloze beroepsbevolking		
	1995	2000	2001	1995	2000	2001	1995	2000	2001
	x 1000								
totaal	6 596	7 187	7 311	6 063	6 917	7 064	533	270	248
geslacht									
mannen	4 067	4 288	4 321	3 814	4 174	4 215	253	114	106
vrouwen	2 529	2 898	2 990	2 249	2 743	2 848	281	156	142
leeftijd									
15–24 jr	894	879	919	776	819	854	118	60	66
25–34 jr	2 097	2 068	2 012	1 925	1 999	1 956	171	69	56
35–44 jr	1 801	2 026	2 081	1 659	1 955	2 017	142	70	64
45–54 jr	1 416	1 656	1 727	1 330	1 601	1 678	86	55	50
55–64 jr	389	558	572	373	542	559	16	16	13
herkomst ^a									
autochtonen	5 732	6 013	6 079	5 348	5 833	5 910	384	180	168
allochtonen	864	1 173	1 233	715	1 084	1 154	149	90	79
vv etnische minderheden	314	445	489	233	399	447	81	45	42
Turken	66	101	112	46	91	103	21	9	9
Marokkanen	50	67	83	34	59	75	16	9	8
Surinamers	128	148	147	104	135	137	24	13	9
Antillianen	28	45	48	21	42	44	7	4	4
ov. etn. minderheden	41	83	99	28	73	87	13	10	11
overige allochtonen	551	729	744	482	684	706	68	44	38
onderwijsniveau									
BO	585	631	633	491	584	592	94	47	42
MAVO	467	474	496	413	443	466	54	31	30
LBO	1 010	982	1 017	916	940	976	94	41	41
HAVO/VWO	349	430	429	307	405	403	42	25	26
MBO	2 539	2 669	2 738	2 388	2 597	2 677	151	72	62
HBO	1 120	1 329	1 329	1 055	1 293	1 297	65	36	32
WO	513	667	664	481	650	650	32	18	14

^a herkomst: allochtonen zijn personen met minstens 1 in het buitenland geboren ouder.

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking

Tabel 2.3.2 Arbeidsparticipatie en werkloosheidspercentage naar geslacht, leeftijd, herkomst en onderwijsniveau, 1995, 2000 en 2001 (jaargemiddelden)

	beroepsbevolking ^b			werkzame personen ^c			werkloze beroepsbevolking		
	als % van de bevolking			als % van de beroepsbevolking			als % van de bevolking		
	1995	2000	2001	1995	2000	2001	1995	2000	2001
totaal	62,8	67,1	67,7	57,8	64,5	65,4	8,1	3,8	3,4
mannen	76,3	79,0	79,0	71,6	76,9	77,1	6,2	2,7	2,5
vrouwen	48,9	54,8	56,1	43,5	51,9	53,4	11,1	5,4	4,7
leeftijd									
15-24 jr	44,5	47,2	48,8	38,6	44,0	45,3	13,2	6,8	7,2
25-34 jr	80,4	84,5	84,0	73,9	81,7	81,6	8,2	3,3	2,8
35-44 jr	76,3	80,0	81,1	70,3	77,2	78,6	7,9	3,5	3,1
45-54 jr	68,4	72,6	74,1	64,3	70,2	72,0	6,1	3,3	2,9
55-64 jr	26,9	35,0	35,2	25,7	34,0	34,4	4,2	2,9	2,2
herkomst ^a									
autochtonen	64	69	69	60	67	67	7	3	3
allochtonen	57	60	61	47	55	57	17	8	6
wv etnische minderheden	50	53	55	37	48	51	26	10	9
Turken	44	49	52	30	44	48	31	9	8
Marokkanen	43	40	47	29	35	42	32	13	10
Surinamers	61	69	67	49	63	62	19	9	6
Antillianen	57	60	59	44	55	55	24	8	8
ov. etn. minderheden	44	50	53	30	44	47	33	12	11
overige allochtonen	61	65	65	54	61	61	12	6	5
onderwijsniveau									
BO	38	41	42	32	38	39	16	8	7
MAVO	42	48	49	37	45	46	12	7	6
LBO	59	61	63	53	58	60	9	4	4
HAVO/VWO	52	57	56	46	54	52	12	6	6
MBO	75	78	79	70	76	77	6	3	2
HBO	78	81	81	73	79	79	6	3	2
WO	87	90	89	81	88	88	6	3	2

^a herkomst: allochtonen zijn personen met minstens 1 in het buitenland geboren ouder.

^b d.i. bruto arbeidsparticipatie (Nederlandse definitie: exclusief kleine deeltijdbanen < 12 uur per week).

^c d.i. netto arbeidsparticipatie (Nederlandse definitie: exclusief kleine deeltijdbanen < 12 uur per week).

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking

Tabel 2.3.3 Overlap tussen doelgroepen arbeidsmarkt, 2001

	Vrouwen	Jongeren	Minderheden	Ongeschoolden	Totaal	(x 1 000)
procentuele aandelen bevolking 15-64						
Vrouwen	x	14	8	15	100	5 332
Jongeren	49	x	11	22	100	1 500
Minderheden	49	19	x	39	100	882
Ongeschoolden	52	21	22	x	100	1 523
Totaal	49	14	8	14	100	10 801
procentuele aandelen beroepsbevolking						
Vrouwen	x	10	6	7	100	2 990
Jongeren	46	x	9	12	100	624
Minderheden	39	12	x	25	100	489
Ongeschoolden	35	12	19	x	100	633
Totaal	41	9	7	9	100	7 311
procentuele aandelen werkloze beroepsbevolking						
Vrouwen	x	19	11	12	100	142
Jongeren	52	x	17	20	100	53
Minderheden	37	21	x	33	100	42
Ongeschoolden	42	25	33	x	100	42
Totaal	57	21	17	17	100	248

Bron: CBS

Toelichting:

Omdat iemand tot meerdere doelgroepen tegelijkertijd kan behoren (of tot geen enkele) tellen de aandelen niet op tot 100. De tabel is zo opgezet dat hij in twee richtingen is te lezen; een voorbeeld:

In het blok werkloze beroepsbevolking staat in de regel Vrouwen in de kolom Jongeren het getal 19. Dit betekent dat 19 procent van de werkloze vrouwen jonger is dan 23 jaar. Uit dezelfde regel valt af te lezen dat 11 procent van de werkloze vrouwen behoort tot een etnische minderheid. Kolomsgewijs is te zien dat het aandeel jongeren in de groep werkloze vrouwen (19) iets kleiner is dan het gemiddelde aandeel (21) in de totale werkloosheid.

2.4 Vacatures en moeilijk vervulbare vacatures

Tabel 2.4 Vacatures en moeilijk vervulbare vacatures^a naar bedrijfstak, beroepstak, gevraagd opleidingsniveau en bedrijfsgrootte, 1990–2001

	vacatures					wv moeilijk vervulbaar				
	duizendtallen					in % van totaal vacatures				
	1995	1998	1999	2000	2001	1995	1998	1999	2000	2001
totaal	55,2	117,5	157,4	169,3	156,0	27	45	54	51	51
ontstaan ^b	526	790	882	945	869
vervuld ^b	508	772	839	923	911
bedrijfstak										
landbouw en visserij	1,4	2,0	2,3	2,8	2,7	29	55	72	64	70
industrie en bouwnijverheid	15,3	26,7	38,6	42,7	35,0	33	49	63	60	59
industrie	10,0	17,8	23,6	25,3	20,0	27	42	54	52	50
bouwnijverheid	4,7	8,4	14,6	16,8	14,5	49	68	78	75	72
overige nijverheid	0,6	0,5	0,4	0,6	0,5
commerciële dienstverlening	28,5	70,0	93,2	98,4	87,9	26	46	53	48	46
handel	11,2	24,0	30,0	31,3	26,6	26	44	54	57	45
horeca	1,6	4,6	6,8	7,1	8,4	25	52	51	55	42
vervoer en communicatie	3,2	7,2	15,0	12,4	7,8	16	42	53	36	38
financiële instellingen	2,5	4,4	5,7	5,8	5,9	32	55	60	43	46
zakelijke dienstverlening	10,0	29,8	35,7	41,8	39,2	28	46	51	44	49
niet-commerciële dienstverlening	10,1	18,7	23,3	25,5	30,5	17	34	45	47	51
beroepsniveau										
elementaire beroepen	4,7	10,6	14,7	16,0	20,5	19	38	53	54	36
lagere beroepen	15,4	31,6	44,8	47,6	42,3	25	49	58	57	50
middelbare beroepen	19,8	42,0	58,0	64,9	61,0	30	49	54	51	54
hogere beroepen	9,4	19,9	21,6	22,8	22,6	33	53	59	59	56
wetenschappelijke beroepen	2,2	4,8	6,6	7,1	6,8	27	44	54	56	63
niveau onbekend	3,7	8,5	11,7	10,9	2,8
onderwijsniveau										
BO	3,2	5,4	9,5	9,5	13,3	19	37	54	51	42
LBO/MAVO	14,0	31,9	40,9	47,6	48,1	26	46	59	56	49
MBO/HAVO/VWO	20,4	45,0	64,0	65,9	62,5	27	49	53	54	52
HBO	12,2	22,0	25,4	27,5	25,6	33	52	59	56	57
WO	2,5	4,7	5,9	7,9	3,9	32	51	54	53	56
bedrijfsgrootte										
1–9 werknemers	17,3	29,2	44,1	39,5	45,5	36	55	61	60	56
10–99 werknemers	17,4	41,5	49,6	58,1	50,7	30	48	54	54	50
>=100 werknemers	20,5	46,7	63,7	71,5	59,8	16	35	50	44	47
specifieke categoriën vacatures voor:										
schoolverlaters	17,9	44,7	66,3	77,2	69,2
>=20 uur	41,2	94,4	119,8	137,1	126,3

^a standcijfers per 30 september tenzij anders aangegeven, excl. vacatures bij overheid en onderwijs.

^b stroomcijfers (jaartotalen).

Bron: CBS, Vacature-enquête

2.5 Reïntegratie

Ontwikkeling volume doelgroepen

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het volume van de verschillende doelgroepen weergegeven. De ramingen van de volumes ABW, WW en WAO komen – afgezien van definitieverschillen – overeen met die in bijlage 1. Zo hebben de cijfers in onderstaande tabel betrekking op personen, terwijl de volumegegevens in bijlage 1 voor de ABW betrekking hebben op huishoudens (een echtpaar telt dan voor één uitkering) en voor de WW en WAO op uitkeringsjaren.

De raming van het volume niet-uitkeringsgerechtigden (NUG) is afgeleid van de meest recente bestanden van Arbeidsvoorziening/CWI.

Tabel 2.5.1 Ontwikkeling doelgroepen^a

	2002	2003	2004	2005	2006
Volumeraming					
ABW	384	432	439	431	420
WW	183	273	288	302	322
Wao/Waz/Wajong ^b	977	994	999	995	984
Nug	215	215	215	215	215
Totaal	1 759	1 914	1 941	1 943	1 941

^a Aantallen x1000, in personen, jaargemiddelde (binnen regelingen gecorrigeerd voor dubbel-tellingen)

^b Inclusief tweede ziektejaar (vanaf 2004)

Beschikbaar reïntegratiebudget

Doelstelling is om in de komende jaren de beschikbare reïntegratiebudgetten (voor gemeenten) in één vrij besteedbaar reïntegratiebudget om te zetten. Ook de budgetten van de gesubsidieerde werkgelegenheid zullen hier aan worden toegevoegd.

Tabel 2.5.2 Beschikbare reïntegratiemiddelen (in miljoenen euro's, constante prijzen 2002)

	2002	2003	2004	2005	2006
Beschikbare reïntegratiemiddelen					
REA	207	206	196	178	178
Reïntegratiemiddelen UWV	71	69	72	82	86
Sluitende reïntegratie	720	714	–	–	–
Kinderopvang	87	87	87	60	60
RWI sectorale initiatieven	34	27	68	68	68
Scholing centrum voor vakopleiding	65	65	65	65	65
Doelgroepen	26	9	3	0	0
WIW dienstbetrekkingen en WEP	287	131	–	–	–
ID-banen	1 018	894	–	–	–
VLW	198	150	100	50	0
REA premiekorting	113	113	113	113	113
Flexibel reïntegratiebudget	–	–	1 583	1 598	1 616
Totaal	2 825	2 463	2 286	2 213	2 185

Enkele toelichtende opmerkingen:

- REA en reïntegratiemiddelen UWV zijn premie-gefinancierd
- Sluitende reïntegratie is inclusief WIW normbudget en budget WIW scholing en activering (in dit deelbudget is het extra budget sluitende aanpak opgenomen)
- Exclusief middelen ESF-3 (circa € 250 miljoen per jaar)

In deze bijlage worden Nederlandse cijfers op het terrein van arbeidsmarkt en sociale zekerheid vergeleken met die van een groot aantal Europese landen, de USA en Japan.

3.1 BBP per hoofd van de bevolking

Het Bruto Binnenlandse Product (BBP) per hoofd van de bevolking geeft een indicatie van de welvaart van een land. Het BBP per hoofd van de bevolking in Nederland is gegroeid van 15 300 in 1990 tot 26 100 in 2000. Van de Europese landen heeft Nederland in 2000, na Luxemburg, Denemarken en Ierland, de hoogste welvaart.

Tabel 3.1. BBP per hoofd van de bevolking in de EU-landen, USA en Japan; gecorrigeerd voor prijsverschillen

(koopkrachteenheden)	1990	1995 (x 1000)	2000	EU=100 (2000)
Nederland	15,3	19,3	26,1	116
België	15,6	19,9	25,0	111
Denemarken	15,8	20,8	27,1	120
Duitsland	17,0	19,4	23,6	105
Finland	15,2	17,1	23,2	103
Frankrijk	15,9	18,3	22,2	98
Griekenland	8,7	11,6	15,3	68
Groot-Brittannië	14,9	17,0	23,5	104
Ierland	11,0	16,5	26,8	119
Italië	15,2	18,3	22,9	101
Luxemburg	22,0	30,3	44,9	199
Oostenrijk	15,7	19,5	24,7	109
Portugal	9,2	12,4	16,8	74
Spanje	11,3	13,8	18,4	81
Zweden	16,3	18,1	23,2	103
EU	14,8	17,6	22,5	100
USA	21,3	25,9	34,7	154
Japan	17,0	20,9	25,0	111

Bron: European Commission, *European Economy nr. 73*, 2002.

3.2 Arbeidsdeelname

Participatiegraad in de OESO-landen

In 1990 lag de netto arbeidsdeelname in Nederland net op het EU-gemiddelde. Elf jaar later ligt deze er ruim boven. De netto arbeidsparticipatie is in die periode met 13 procentpunten gestegen, van 61 naar 74%. Dit is vooral een gevolg van de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen. Denemarken heeft met 76% het hoogste percentage.

Wanneer deeltijdbanen in Nederland worden omgerekend tot voltijd-eenheden, zakt de participatiegraad aanzienlijk, namelijk tot 57%. Daarmee bevindt Nederland zich net onder het EU-gemiddelde (58%). De oorzaak is dat in Nederland veel in deeltijd wordt gewerkt. Vooral vrouwen kiezen ervoor om in deeltijd te werken teneinde werk- en zorgtaken te combineren.

De arbeidsdeelname van ouderen is overal in Europa in de jaren '70 en '80 sterk gedaald, met name bij mannen. In de jaren '90 gaat die daling niet verder en is er in sommige landen een stijging te zien. Nederland ligt hier ongeveer op EU-niveau.

Tabel 3.2. Bruto participatiegraad* in OESO-landen

	1990	1995	2001
	in % van de bevolking van 15-64 jaar		
Nederland	66	70	76
België	59	62	64
Denemarken	82	80	79
Duitsland	68	71	72
Frankrijk	66	67	68
Groot-Brittannië	78	76	75
Zweden	85	80	79
EU	67	68	69
USA	77	77	77
Japan	70	72	73

* werkenden en werklozen, gedeeld door de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (internationale definitie: inclusief kleine deeltijdbanen < 12 uur per week).

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

Tabel 3.3. Netto participatiegraad* in OESO-landen

	1990	1995	2001
	in % van de bevolking van 15-64 jaar		
Nederland	61	65	74
België	54	56	60
Denemarken	75	74	76
Duitsland	64	64	66
Frankrijk	60	59	62
Groot-Brittannië	73	71	71
Zweden	83	72	75
EU	61	61	64
USA	72	73	73
Japan	69	69	69

* werkenden gedeeld door de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (internationale definitie: inclusief kleine deeltijdbanen < 12 uur per week).

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

Tabel 3.4. Netto arbeidsdeelname in voltijdeenheden

	1995	2000	1995	2000	1995	2000
	mannen		vrouwen		totaal	
Nederland	69	75	34	40	51	57
België	67	74	40	47	53	61
Denemarken	77	77	57	62	67	69
Duitsland	73	71	46	46	60	59
Frankrijk	67	69	46	49	57	59
Groot-Brittannië	72	74	47	60	59	62
Zweden	73	70	61	60	67	65
EU	69	71	42	45	56	58

Bron: European Commission, *Employment in Europe 2001*, juli 2001.

Tabel 3.5. Netto arbeidsdeelname van ouderen (55 t/m 64 jaar)

	1990	2001	1990	2001	1990	2001
	mannen		vrouwen		totaal	
Nederland	45	51	16	28	30	39
België	34	35	9	16	21	25
Denemarken	66	63	42	50	54	57
Duitsland	52	45	22	28	37	37
Frankrijk	43	41	29	32	36	37
Groot-Brittannië	62	62	37	43	49	52
Zweden	74	70	65	64	69	67
EU	52	49	25	30	38	39

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

Gemiddelde werktijd

De werknemers in Nederland werken gemiddeld korter dan de werknemers in onze buurlanden. Op weekbasis komt de totale werktijd voor de Nederlandse werknemers uit op 30,4 uur. Dit ligt bijna 6 uur onder het EU-gemiddelde.

Tabel 3.6. Gemiddelde werktijd *) per week in 2001 (werknemers)

	voltijd	deeltijd	totaal
Nederland	38,6	18,6	30,4
België	37,2	21,1	34,0
Duitsland	41,1	18,4	36,5
Frankrijk	39,2	23,5	36,6
Groot-Brittannië	41,3	18,5	35,8
EU	39,8	19,8	36,2

* Overuren zijn meegeteld.

Bron: Eurostat, *Labour Force Survey*.

Tabel 3.7. Gemiddeld aantal feitelijk gewerkte uren per jaar (werknemers, incl. deeltijd)

	1990	2001
Nederland	1 433	1 343
Duitsland	1 494	1 384
Frankrijk	1 543	1 499
Groot-Brittannië	1 704	1 684
USA	1 820	1 805
Japan	2 052	1 836

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

3.3 Inactiviteit en uitgaven sociale bescherming

I/A- ratio's

De Inactieven/Actieven ratio (I/A-ratio) geeft de verhouding aan tussen het aantal uitkeringsgerechtigden en het aantal werkenden, beide gemeten in voltijdeenheden. Het is een indicatie voor het draagvlak van het sociale zekerheidsstelsel. Onderstaande tabel moet als volgt worden gelezen: binnen de leeftijdscategorie 15 jaar en ouder zijn er in Nederland op 100 werkzame personen 68 uitkeringsgerechtigden (in 1999). De groep

uitkeringsgerechtigden bestaat o.a. uit werklozen, WAO'ers, bijstand-ontvangers en AOW'ers.

De leeftijdscategorie 15–64 jaar biedt van de drie I/A-ratio's de meest zuivere vergelijking. Daaruit blijkt dat Nederland in 1999 met 31 een gunstige positie inneemt. Dit is vooral het gevolg van de sterke toename van de arbeidsdeelname in de afgelopen jaren. Ten opzichte van 1990 is de I/A-ratio in Nederland het meest gedaald. Ook in België, Denemarken en de USA is de I/A-ratio in de jaren '90 gedaald.

Tabel 3.9 geeft de deelratio's naar enkele hoofdgroepen van uitkeringen. Per land zijn er grote verschillen. Zo kent België veel werkloosheidsuitkeringen, en zitten er in Groot-Brittannië veel mensen in de bijstand. Bij arbeidsongeschiktheid is Nederland koploper.

Tabel 3.8. I/A ratio's (uitkeringsgerechtigden/werkenden) in 1990 en 1999

	1990	1999	1990	1999	1990	1999
	15 jaar en ouder		15 jaar tot pensioenleeftijd		15 t/m 64 jaar	
Nederland	82,3	67,6	42,1	31,1	42,1	31,2
België	102,5	103,1	50,0	48,2	58,7	55,8
Denemarken	76,8	74,1	44,0	42,5	41,6	40,2
Duitsland*	69,8	81,8	31,2	40,2	31,2	40,2
Frankrijk	80,8	93,3	29,6	35,7	44,1	49,4
Groot-Brittannië	68,9	76,2	24,6	29,0	31,9	37,2
Zweden	72,2	83,8	28,0	36,0	28,0	36,0
USA	50,7	49,1	21,0	19,7	21,0	19,7
Japan	53,3	76,7	17,4	21,7	28,6	36,2

* 1990 alleen West-Duitsland.

Bron: Ivonne Moor, Ilse Vossen en Marike Arents (NEI), *Benefit dependency ratios by gender. An international comparison*, mei 2002.

Tabel 3.9. I/A ratio's: enkele hoofdgroepen van uitkeringen, 1999

	ouderdom/ VUT*	arbeids- ongeschikt	werkloos	bijstand	overig**	totaal
Nederland	0	13,0	4,5	5,8	7,9	31,2
België	7,6	6,8	22,6	4,5	14,4	55,8
Denemarken	5,0	9,2	5,7	11,3	9,0	40,2
Duitsland	8,5	7,5	12,2	4,1	8,0	40,2
Frankrijk	13,0	10,2	12,0	5,1	9,2	49,4
Groot-Brittannië	6,8	8,8	0,8	15,7	5,1	37,2
Zweden	0,7	11,3	8,0	2,0	14,1	36,0
USA	2,9	7,4	1,8	3,3	4,4	19,7
Japan	14,6	5,9	1,8	1,1	12,9	36,2

* uitsluitend wettelijke VUT-regelingen; zou voor Nederland minimaal 2,0 bedragen indien niet-wettelijke VUT-regelingen zouden worden meegeteld.

** ziekte-, nabestaanden- en zwangerschaps- en bevallingsuitkeringen.

Bron: zie tabel 3.8.

In de EU is gemiddeld 16% van de bevolking in 2000 ouder dan 65 jaar. Over twintig jaar zal dat 20% zijn. Nederland behoort tot de landen met het laagste aandeel ouderen. Die positie op de ranglijst zal Nederland voorlopig behouden. Pas na 2010 zal – volgens de huidige prognoses – de toename van het aantal 65-plussers in Nederland sneller verlopen dan in de rest van de Europese Unie.

Tabel 3.10. Aandeel 65+ op de totale bevolking in de EU-landen (prognose)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
	% van de totale bevolking					
Nederland	14	15	18	21	23	22
België	17	17	20	23	25	26
Denemarken	15	16	19	22	24	23
Duitsland	16	19	21	25	28	28
Frankrijk	16	17	20	24	26	27
Groot-Brittannië	16	16	19	23	25	25
Zweden	17	19	22	24	25	24
EU	16	18	20	24	27	28
USA	13	13	17	20	20	20
Japan	17	22	27	28	31	32

Bron: Eurostat 2002 en statistische bureaus USA en Japan.

Uitgaven sociale bescherming

Onderstaande tabel biedt informatie over de relatieve lasten van sociale zekerheidsuitkeringen. Ze worden uitgedrukt als aandeel van het BBP. De tabel laat zien dat dit aandeel in de jaren '90 in Nederland is gedaald, terwijl het in de meeste andere landen licht is gestegen. Nederland komt nu ongeveer op het Europees gemiddelde uit.

Tabel 3.11. Bruto uitgaven sociale bescherming (1990–1999)

	1990	1995	1999
	% van het BBP		
Nederland	32,5	30,9	28,1
België	26,4	28,2	28,2
Denemarken	28,7	32,2	29,4
Duitsland	25,4	28,9	29,6
Frankrijk	27,9	30,7	30,3
Groot-Brittannië	23,0	28,4	26,9
Zweden	33,1	35,1	32,9
EU	25,5	28,3	27,6

Bron: Eurostat, *Social protection expenditure and receipts 1980–99*, 2001.

Het betreft hier de bruto uitgaven. Omdat uitkeringen in Nederland bruto worden uitbetaald, en elders soms netto, wordt de Nederlandse score overschat. De OECD heeft voor 1997 de uitgaven voor een aantal landen zowel bruto als netto berekend. Daarbij gaat het om uitgaven bestaande uit uitkeringen (werkloosheid, AOW, ziekte, etc.) en diensten (voorzieningen t.b.v. reïntegratie WAO'ers, scholing werkzoekenden, gesubsidieerd werk, etc). Wat het peil van de bruto uitgaven betreft zit Nederland in de middenmoot. Voor de netto uitgaven komt Nederland voor dat jaar uit op 21,5% van het BBP (zie tabel 3.12). Dat is verhoudingsgewijs laag. Van de onderzochte landen komen alleen Groot-Brittannië en de USA vrijwel op hetzelfde niveau uit, te weten 21,8% van het BBP.

Tabel 3.12. Bruto en netto uitgaven sociale bescherming, in procenten van het BBP tegen marktprijzen, 1997

	bruto totaal	netto totaal	w.v. publiek	w.v. privaat
Nederland	29,1	21,5	18,2	3,4
België	29,5	25,4	24,6	0,8
Denemarken	32,0	23,5	23,1	0,5
Duitsland	28,6	26,1	25,2	0,8
Groot-Brittannië	24,9	21,8	19,5	2,5
Zweden	34,8	27,3	25,6	1,7
USA	22,9	21,8	15,6	7,3

Bron: W. Adema, *Net Social Expenditure*, OECD, 2001.

3.4 Arbeidskosten

De werknemerswig

De gemiddelde werknemerswig is gedefinieerd als het verschil tussen het bruto loon en het netto loon. Het netto loon resteert na aftrek van de premies volksverzekeringen, premies werknemersverzekeringen, ziektekosten en de loon- en inkomstenbelasting (alsmede bijtelling van de kinderbijslag). In het algemeen ligt de totale belasting- en premiedruk voor werknemers in Nederland in de middenmoot. De Nederlandse werknemers – alleenstaanden zonder kinderen en echtparen zonder kinderen – houden meer over van hun bruto loon dan hun Belgische en Duitse collega's.

Tabel 3.13. Werknemerswig: belasting- en premiedruk als % van het brutoloon, 2000

	alleenstaande zonder kinderen	echtpaar zonder kinderen	echtpaar twee kinderen
% van modaal inkomen*	100	167	100–33**
Nederland	36,2	39,3	32,4
België	41,9	49,0	37,9
Denemarken	44,1	51,5	40,8
Duitsland	42,0	48,6	35,5
Frankrijk	26,8	30,5	23,4
Groot-Brittannië	23,6	26,0	19,4
Zweden	32,9	39,2	31,8
USA	25,5	31,7	24,1

* modaal inkomen is gelijk aan het loon van de Average Production Worker (APW). Deze heeft betrekking op het gemiddelde loon van een voltijdse productiemedewerker in de sector industrie.
** tweeverdieners.

Bron: OECD, *Taxing Wages 2000–2001*, 2001.

3.5 Arbeidsmarkt en werkloosheid

Werkgelegenheidsgroei

De werkgelegenheid in Nederland is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Over de periode 1985–1989 was de jaarlijkse groei gemiddeld 1,9%, over de periode 1990–1994 1,6% en over de periode 1995–2001 2,6%. Van de in tabel 3.15 opgenomen landen heeft Nederland in de laatste twee perioden de sterkste groei gekend.

Deze groei is noodzakelijk geweest om de groei van de beroepsbevolking op te vangen. De beroepsbevolking in Nederland vertoonde in de laatste

twee perioden met een gemiddelde jaarlijkse groei van 1,7% en 1,8% ook de sterkste toename.

Tabel 3.14. Groei van de beroepsbevolking (in procenten, gemiddeld per jaar)

	1985–1989	1990–1994	1995–2001
Nederland	1,1	1,7	1,8
België	0,1	0,4	0,5
Denemarken	1,0	- 0,5	0,4
Duitsland	0,8	0,8	0,4
Frankrijk	0,6	0,4	0,7
Groot-Brittannië	0,9	- 0,1	0,6
Zweden	0,5	- 1,1	0,5
EU	0,8	0,3	0,8
USA	1,8	1,1	1,1
Japan	1,1	1,2	0,2

Bron: OECD, *Economic Outlook*, juni 2002.

Tabel 3.15. Groei van de werkgelegenheid (in procenten, gemiddeld per jaar)

	1985–1989	1990–1994	1995–2001
Nederland	1,9	1,6	2,6
België	0,9	- 0,1	1,0
Denemarken	1,2	- 0,7	1,0
Duitsland	1,0	0,5	0,5
Frankrijk	0,7	- 0,2	1,2
Groot-Brittannië	2,1	- 0,8	1,2
Zweden	0,9	- 2,4	1,1
EU	1,1	- 0,3	1,3
USA	2,2	1,0	1,4
Japan	1,2	1,1	- 0,1

Bron: OECD, *Economic Outlook*, juni 2002.

De kwaliteit van het arbeidsaanbod wordt mede bepaald door het opleidingsniveau van de bevolking. In Nederland heeft 64 procent van de 25–64 jarigen een opleiding afgerond die internationaal wordt erkend als hoger secundair of tertiair niveau. Vergeleken met landen als Zweden (77%), Duitsland (81%) en Groot-Brittannië (82%) loopt Nederland hierbij achter. Aan de andere kant kent Nederland relatief weinig personen in de leeftijd 25–64 jaar met een opleiding die lager is dan het lager secundair onderwijs (12%). Naast de vraag in hoeverre deze cijfers tussen de onderscheiden landen goed te vergelijken zijn, moet hierbij worden beseft dat het opleidingsniveau niet alles zegt; de kwaliteit van het arbeidsaanbod wordt ook bepaald door ervaring en scholing van werkenden.

Tabel 3.16. Opleidingsniveau bevolking (25–64 jaar) naar hoogst behaalde opleiding, 1999

	beneden lager secundair onderwijs (ISCED 0/1)	lager secundair onderwijs (ISCED 2)	hooger secundair onderwijs (ISCED 3/4)	tertiair onderwijs (ISCED 5/6)	%
Nederland	12	23	42		22
België	20	23	31		26
Duitsland	2	17	58		23
Frankrijk	20	18	41		21
Groot-Brittannië	–	18 ¹	57		25
Italië	25	32	34		9
Zweden	11	12	48		29
USA	5	8	51		35
Japan	–	19 ¹	49		31
OESO-landen	16	20	43		22

¹ Incl. ISCED 0/1.

Bron: OECD, *Education at a glance*, 2001.

Werkloosheid

Werklozen volgens de ILO-richtlijnen zijn personen die: a. zonder werk zijn, b. beschikbaar zijn voor werk en binnen twee weken kunnen beginnen, en c. gedurende de afgelopen vier weken actief naar werk hebben gezocht.

In 2001 is het werkloosheidspercentage in Nederland gedaald tot 2,4%; van alle EU-landen heeft Nederland met Luxemburg het laagste werkloosheidspercentage. Door de recente toename van de werkloosheid zal het cijfer voor 2002 rond de 2,9% uitkomen.

Tabel 3.17. Gestandaardiseerde werkloosheid in OESO-landen

	1990	1995	2001 %
Nederland	5,9	6,6	2,4
België	6,6	9,7	6,6
Denemarken	7,2	6,8	4,3
Duitsland	4,8	8,2	7,9
Frankrijk	8,6	11,4	8,6
Groot-Brittannië	6,9	8,5	5,0
Zweden	1,7	8,8	5,1
EU	8,1	10,5	7,6
USA	5,6	5,6	4,8
Japan	2,1	3,1	5,0

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

Uitgaven arbeidsmarktbeleid

Om werkloosheid en met name langdurige werkloosheid te bestrijden, voeren de Europese landen een actief arbeidsmarktbeleid. Dit beleid bevat maatregelen die tot doel hebben de arbeidsmarkt beter te laten functioneren.

Hierbij moet gedacht worden aan loonkostensubsidies, creatie van gesubsidieerde banen, scholing en training van werkzoekenden alsmede stimuleren van werkaanvaarding (financiële prikkels).

Passief beleid omvat werkloosheidsuitkeringen en vervroegde uittredingen wegens arbeidsmarktredenen. Nederland behoort tot de landen waar het niveau van uitgaven voor zowel actief als passief arbeidsmarktbeleid hoog ligt.

Tabel 3.18. Uitgaven voor actief en passief arbeidsmarktbeleid, 2000/2001 (in procenten van het BBP)

	actief arbeidsmarktbeleid					totaal	passief	actief/passief
	arbeids- voorzie- ning	scholing	jongeren	gesubs. werk	arbeidson- geschikten		uitkeringen	
Nederland	0,26	0,31	0,04	0,38	0,58	1,5 8	1,86	0,85
België	0,17	0,24	–	0,77	0,12	1,30	2,18	0,60
Denemarken	0,12	0,85	0,10	0,17	0,33	1,56	3,00	0,52
Duitsland	0,23	0,34	0,09	0,25	0,29	1,20	1,92	0,63
Frankrijk	0,18	0,25	0,42	0,37	0,09	1,31	1,65	0,79
Groot-Brittannië	0,13	0,05	0,15	0,01	0,02	0,36	0,56	0,64
Zweden	0,23	0,30	0,02	0,24	0,31	1,09	1,19	0,92
USA	0,04	0,04	0,03	0,01	0,03	0,15	0,30	0,50

Bron: OECD, *Employment Outlook*, juni 2002.

4.1 Generieke koopkrachtontwikkeling 2003–2006

Tabel 4.1 geeft een overzicht van het koopkrachtbeeld 2003–2006. De eerste kolom presenteert de generieke koopkrachtcijfers voor 2003. Het generieke koopkrachtcijfer beschrijft de ontwikkeling van het reëel besteedbaar inkomen voor enkele standaardhuishoudens. Bij de berekening van het generieke koopkrachtcijfer wordt rekening gehouden met de mutatie in belasting- en premietarieven, de gemiddelde contractloonontwikkeling en inflatie alsmede de veranderingen in ziektekostenpremie en kinderbijslag.

Tabel 4.1. Statische koopkrachtontwikkeling 2003–2006 (in procenten) en werkloosheidsval

Categorie	2003	2003	2003–2006
	<i>standaard</i>	<i>inclusief niet-standaard</i>	<i>gemiddeld generiek</i>
<i>Inactieven</i>			
Sociale minima paar zk	– ¾	– ¾	¾
Sociale minima paar mk	0	– ½	2¼
Sociale minima alleenstaand	– ¼	– ¼	–
AOW alleenstaand	0	0	1½
AOW paar	0	0	1¾
AOW + 5000 euro paar	½	½	–
<i>Actieven</i>			
Minimumloon paar zk	¼	– ½	–
Minimumloon paar mk	1	0	1¾
Minimumloon alleenstaand	½	– ½	1½
Modaal paar mk	¼	– 1¼	1¼
2*modaal paar mk	¼	– 1¾	1½
tweeverdiener modaal/½modaal mk	¼	– ½	1
tweeverdiener 2*modaal/modaal mk	¼	– ½	–
<i>Werkloosheidsval¹</i>			
	<i>niveau 2002</i>	<i>mutatie 2003</i>	<i>niveau 2003</i>
Alleenstaande	– 225	+ 180	– 45
Alleenverdiener met kinderen	– 740	+ 180	– 560
Alleenstaande met kinderen	+ 395	+ 205	+ 600
Herintreder met kinderen	+ 2 520	+ 95	+ 2 615

¹ Werkloosheidsval: vooruitgang in euro's bij aanvaarden vanuit bijstand van baan op 100% WML (voor herintreder aanvaarden van baan op 60% WML, partner had al inkomen op minimumloonniveau).

In 2003 worden enkele lastenverzwarende maatregelen doorgevoerd die een relatief ingrijpend effect hebben, maar normaliter niet in het generieke beeld tot uitdrukking komen. Dit betreft met name de afschaffing van de spaarloonregeling, de basisaftrek lijfrente en de feestdagenregeling. Ook het afschaffen van de kindertoeslag in de huursubsidie per juli 2002 heeft een doorwerking in 2003. Deze maatregelen worden gewoonlijk niet in de standaardkoopkrachtoverzichten opgenomen. Omdat het om vrij substantiële effecten en relatief grote groepen gaat is in tabel 4.1 ook de koopkrachtontwikkeling gepresenteerd inclusief het gemiddelde effect van deze maatregelen⁷. De koopkrachtontwikkeling inclusief de genoemde niet-standaardeffecten voor 2003 is negatief voor de sociale minima en voor de hogere inkomensgroepen. Ouderen met een aanvullend pensioen gaan er iets op vooruit. Voor werknemers met een laag inkomen en ouderen met alleen een AOW-uitkering ligt de koopkracht rond de nul.

⁷ Omdat de effecten van deze maatregelen niet voor alle huishoudens gelden en de inkomenseffecten sterk afhangen van het werkelijke gebruik van de genoemde regelingen, is de spreiding van de werkelijk optredende effecten rond het op deze manier berekende inkomenseffect nog groter dan de toch al gebruikelijke spreiding rond de gepresenteerde koopkrachtcijfers.

Deze overwegend negatieve koopkrachtontwikkeling wordt grotendeels veroorzaakt door de invoering van de lastenverzwaringen in 2003.

De belangrijkste bepalende factoren voor de generieke koopkrachtontwikkeling 2003 zijn:

- De loonontwikkeling van 3¼ procent.
- De geraamde prijsstijging van 2½ procent.
- De stijging van de gemiddeld betaalde pensioenpremies met ¾%-punt.
- De AWBZ-premie voor werknemers wordt in 2003 verhoogd met 1,8%-punt.
- De nominale premie voor ziekenfondsverzekerden stijgt gemiddeld met € 109 op jaarbasis. De kosten voor een particuliere ziektekostenverzekering voor ouderen stijgt met € 149 op jaarbasis. Particulier verzekerden onder de 65 jaar gaan volgend jaar gemiddeld circa € 163 meer betalen. Voor particulier verzekerde werknemers wordt de premiestijging gedeeltelijk opgevangen door de gemiddelde vergoeding die de werkgever geeft.
- De ZFW-premie voor werkgevers wordt in 2003 verhoogd met 0,50% punt. De ZFW-bijdrage van werkgevers is een fiscale bijtelpost voor werknemers en zorgt daarmee voor een koopkrachtdaling voor werknemers.
- De arbeidskorting voor werkenden wordt verhoogd met € 119.
- Mede in samenhang met de verhoging van de AWBZ-premie wordt het tarief eerste belastingschijf verlaagd met 1,25%-punt en het tarief tweede belastingschijf verlaagd met 1,7%-punt.
- De algemene heffingskorting wordt verhoogd met € 50.
- De ouderenkorting wordt verhoogd met € 22.

De laatste kolom in tabel 4.1 presenteert de verwachte gemiddelde koopkrachtontwikkeling per jaar voor de komende kabinetsperiode (exclusief niet-standaardeffecten). Dit gemiddelde is positief. De verwachting is dus dat de negatieve effecten in 2003 in latere jaren zullen worden gecompenseerd.

De werkloosheidsvalcijfers onderaan tabel 4.1 zijn in lijn met de uitgangspunten zoals geformuleerd in de notitie «Scenario's armoedevalbestrijding». Werk moet lonen om de arbeidsparticipatie daadwerkelijk te bevorderen. Als gevolg van het bestaan van de armoedeval is dit niet het geval. De inzet van het kabinet is daarom ook om de werkloosheidsval de komende jaren te verbeteren. De werkloosheidsval is de inkomensverandering bij de overgang van uitkering naar werk op het niveau van 100% WML. Voor de verschillende huishoudgroepen betekent dit dat bij de werkloosheidsval wordt gekeken naar de overgang van een bijstanduitkering op 70 procent, 90 procent en 100 procent WML naar een baan op 100 procent WML. In de tabel is te zien dat de werkloosheidsval in 2003 verbetert voor alle groepen (180 euro voor alleenstaanden en 180 euro voor een alleenverdiener met kinderen). In 2002 gingen alleenstaanden er 225 euro op achteruit bij werkaanvaarding op 100% WML. Ondanks de verbetering gaan in 2003 alleenstaanden er in inkomen nog steeds iets op achteruit (- 45 euro) bij werkaanvaarding. Het streven is om de werkloosheidsval voor alle inkomensgroepen zodanig te verbeteren dat bij overgang van uitkering naar werk op 100% WML de mensen er in inkomen op vooruit gaan.

4.2. Beleidsmaatregelen met niet-generieke inkomenseffecten

Hiervoor is ingegaan op de gemiddelde koopkrachtontwikkeling voor 2003. Jaarlijks worden beleidsmaatregelen genomen met inkomenseffecten die niet in dit generieke beeld tot uitdrukking komen. Veelal is de reden hiervan dat deze maatregelen betrekking hebben op specifieke groepen huishoudens. Omdat ze wel van invloed kunnen zijn op de werkelijke inkomensontwikkeling van grote groepen huishoudens is het van belang hier inzicht in te hebben. Daarom worden de voor 2003 relevante regelingen met inkomenseffecten hieronder besproken. Als uitgangspunt geldt hierbij dat enkel regelingen worden besproken die niet al in het standaard koopkrachtbeeld (vorige paragraaf) tot uitdrukking komen. Verder worden maatregelen waarvan geen meetbaar effect kan worden waargenomen niet opgenomen en wordt in beginsel geabstraheerd van maatregelen die minder dan 10 000 mensen raken.

Financiën

Het Belastingplan 2003 (BP2003) bevat enkele maatregelen met inkomensgevolgen voor huishoudens in 2003. Het gaat hierbij om: het afschaffen van de spaarloonfaciliteiten inclusief het vervallen van de vrijstellingen in Box 3, het afschaffen van de basislijfrenteaf trek, het afschaffen van de heffingskorting voor speciale beleggingsvormen (groen, ethisch en durfkapitaal), het afschaffen van de feestdagenregeling, het afschaffen van de fietsaf trek en van de maatregelen voor milieu en energie.

- Afschaffen spaarloon. Naar schatting neemt ca. 58% van de werknemers deel aan een spaarloon-, premiespaar-, of winstdelingsregeling. De deelname stijgt naarmate het inkomen hoger is, zoals uit onderstaande tabel kan worden afgelezen. De laatste kolom van de tabel geeft het gemiddelde effect van het inkomensbeeld.

Tabel 4.2.1 Inkomenseffecten afschaffen spaarloonregeling c.a.

	gebruik per inkomens-klasse	gem effect deelnemers	gem effect inkomensbeeld
gemiddeld op WML-niveau	30,0%	- 2,3%	- 0,7%
gemiddeld op modaal niveau	65,0%	- 1,9%	- 1,3%
gemiddeld op 2 * modaal niveau	75,0%	- 1,5%	- 1,2%

- Afschaffen van de basislijfrente-af trek. Deze maatregel heeft alleen invloed bij belastingplichtigen die feitelijk geen pensioengat hebben, maar die thans nog ongetoetst een bedrag van € 1 069 als basislijfrente kunnen opvoeren.

Tabel 4.2.2 Inkomenseffecten afschaffen basislijfrenteaf trek

	gebruik per inkomens-klasse	gem effect relevante groep	gem effect inkomensbeeld
gemiddeld op WML-niveau	6,0%	- 2,6%	- 0,2%
gemiddeld op modaal niveau	13,2%	- 2,1%	- 0,3%
gemiddeld op 2 * modaal niveau	17,6%	- 1,5%	- 0,3%

- Afschaffen belastingsubsidies beleggen. De maatregel betreft het afschaffen van de heffingskorting van 1,3% over het vermogen dat in een groen- of ethisch fonds of met betrekking tot durfkapitaal wordt gehouden. Aangezien vermogen pas boven 1,5 x modaal een substantiële rol gaat spelen hebben huishoudens met een lager inkomen geen last van het afschaffen van deze maatregel.

Tabel 4.2.3 Inkomenseffecten afschaffen belastingsubsidies beleggen

	gebruik per inkomens- klasse	gem effect deelnemers	gem effect inkomensbeeld
gemiddeld op WML-niveau	0,0%	0,0%	0,0%
gemiddeld op modaal niveau	0,0%	0,0%	0,0%
gemiddeld op 2 * modaal niveau	25,0%	- 0,4%	- 0,1%

- Afschaffen feestdagenregeling. Met de maatregel worden geschenken in natura die voorheen tot een waarde van € 136 belastingvrij konden worden verstrekt onder de loonbelasting gebracht. Deze geschenken blijven gewoon mogelijk maar vanaf 2003 zal hierover belasting geheven worden. Voor de inkomenseffecten is er vanuit gegaan dat de werkgever zijn feestdagenbudget gelijk houdt. Aangezien een deel van dit budget nu gereserveerd dient te worden voor de belastingheffing daalt de waarde van de verstrekking in natura. Het negatieve inkomenseffect bedraagt gemiddeld 0,1% en slaat geheel neer bij werkenden.
- Afschaffen fietsaftrek. De belastingaftrek van € 362 per jaar voor werknemer die ten minste drie dagen in de week de woon-werkafstand van meer dan 10 km per fiets aflegt wordt afgeschaft. Voor personen die hier gebruik van maken bedraagt het inkomenseffect circa ¼%, het gemiddelde inkomenseffect is nihil.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- De Tweede Kamer heeft ingestemd met een wetsvoorstel waarbij de korting op de AOW buiten toepassing wordt gelaten voor een specifieke groep vrouwen. Het gaat om vrouwen die in de periode van 1 januari 1957 tot 1 april 1980 in Nederland woonden en gehuwd waren met personen die niet verzekerd waren voor de Algemene Ouderdomswet. Uitgangspunt van de systematiek van de oorspronkelijke AOW was dat de gehuwde man mede premie betaalde voor zijn echtgenote. Werd de man van de verzekering uitgezonderd, dan diende de vrouw eveneens te worden uitgezonderd om te voorkomen dat zij kosteloos was verzekerd. Het wetsvoorstel voorziet er overigens ook in dat de korting niet mag worden toegepast op de toeslag. De korting op de toeslag is immers gebaseerd op dezelfde grondslag als de korting op het AOW-pensioen, de uitsluiting van verzekering van de gehuwde vrouw. De financiële gevolgen van het wetsvoorstel worden geraamd op € 11,6 miljoen structureel. De inkomenseffecten van dit wetsvoorstel hangen af van het aantal jaren waarin de betreffende persoon in de genoemde positie heeft verkeerd. Per relevant jaar zal de AOW voor de betreffende persoon 2% hoger komen te liggen.
- Kinderopvang alleenstaande ouders in de bijstand. Sinds 1996 kent het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de regeling Kinderopvang en buitenschoolse opvang alleenstaande ouders (KOA).

Deze regeling is een tijdelijke subsidieregeling op grond van de Kaderwet SZW-subsidies. De regeling biedt gemeenten een tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang voor alleenstaande ouders met een (gedeeltelijke) Abw-uitkering. De KOA-subsidies spelen een belangrijke rol in het activeringsbeleid van alleenstaande ouders. Naar verwachting wordt de regeling in 2004 vervangen door het Wetsvoorstel basisvoorziening kinderopvang (WBK). Dit wetsvoorstel introduceert een wettelijke aanspraak op tegemoetkomingen in de kosten van kinderopvang voor ouders die arbeid en zorg combineren en voor enkele bijzondere doelgroepen. Voor 2003 is voor de KOA € 69 miljoen gereserveerd; dit bedrag wordt aangevuld met middelen in het kader van bestuurlijke afspraken binnen de agenda voor de toekomst. Met dit bedrag kunnen naar schatting ongeveer 15 000 kindplaatsen worden ingekocht, voor ongeveer 12 000 ouders.

- Om werknemers meer mogelijkheden te geven om te variëren in de combinatie van werk en andere activiteiten wordt in 2003 de basisregeling levensloop (verlofknip) ingevoerd. Elke burger tussen 18 en 65 jaar kan een levensloopspaarrekening openen. Op deze rekening mag jaarlijks een bedrag van maximaal € 600 worden gestort. In het eerste jaar van deelname mogen deelnemers een extra inleg doen van € 2400. Opname van de gespaarde bedragen is alleen mogelijk door werknemers voor de financiering van een periode van (gedeeltelijk) onbetaald verlof. Over het gespaarde bedrag wordt, bij opname voor de financiering van onbetaald verlof, een bonus toegekend van 30%. Op een inleg van € 600 bedraagt de bonus dus € 180. Dit heeft een inkomenseffect van ¼% op het besteedbaar inkomen van werknemers met een modaal inkomen.
- Afschaffen toetrederskorting. De toetrederskorting voor personen met een uitkering of gesubsidieerde baan die een reguliere baan aanvaarden wordt afgeschaft. Voor personen die in 2002 uitstromen uit een uitkeringssituatie naar een werksituatie en voldoen aan de voorwaarden van de toetrederskorting blijven op grond van een overgangsregeling in 2003 en 2004 in aanmerking komen voor de toetrederskorting. Deze overgangsregeling geldt ook voor personen die in 2002 wel uitstromen uit de uitkeringssituatie, maar pas in 2003 in aanmerking zouden komen voor de toetrederskorting. Door deze overgangsregeling kunnen de huidige rechthebbenden hun hele recht vergelden. Voor hen verandert er daardoor niks.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

- Afschaffen kindertoeslag. De aan de huursubsidie toegevoegde toeslag voor kinderen, de kindertoeslag, is per 1 juli 2002 afgeschaft en is omgezet in een generieke kinderkorting binnen het fiscale stelsel. Hiermee is invulling gegeven aan de door het kabinet verwoorde uitgangspunten in de notitie «Overzicht van de regelingen ten behoeve van kinderen» om de kindertoeslagen om te zetten in meer generieke regelingen. Met deze maatregel wordt een besparing op de huursubsidie gerealiseerd van € 43,1 miljoen in het jaar 2003. In onderstaande tabel is een nadere uitsplitsing gegeven naar de effecten voor verschillende typen huishoudens. De negatieve effecten, zoals in onderstaande tabel aangegeven, zijn fiscaal gecompenseerd.

Tabel 4.2.4 Effecten afschaffen kindertoeslag in de huursubsidie voor verschillende groepen huishoudens

	Aantal huishoudens (afgerond op 5 000)	Effect in euro's per jaar ¹
Alleenstaanden en meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	740 000	geen effect
Meerpersoons huishoudens met 1 of 2 kinderen	190 000	€ – 174,25
Meerpersoons huishoudens met 3 of meer kinderen	45 000	€ – 234,15

¹ Een huursubsidietijdvak loopt van 1 juli tot 1 juli. Dit betekent dat de maatregel per 1 juli 2002 van kracht is geworden. Het in de tabel opgenomen bedrag is het totale effect, waarvan de helft al in 2002 is gerealiseerd. De andere helft slaat neer in 2003.

- Aanpassing normhuurtabellen. Als gevolg van het nieuwe belastingplan zouden huishoudens onder de 65 met een inkomen boven de onderste inkomensklassen in het subsidietijdvak 2002/2003 relatief minder huursubsidie ontvangen. Om dit te voorkomen zijn de normhuurtabellen aangepast, waardoor sommige groepen binnen de huursubsidiepopulatie licht worden overgecompenseerd. Voor het uitvoeren van deze maatregel is € 5 miljoen in de 1e suppletore begroting van 2001 opgenomen. In onderstaande tabel is het effect uitgesplitst naar verschillende huishoudtypen.

Tabel 4.2.5 Effecten aanpassen normhuren voor verschillende groepen huishoudens

	Aantal huishoudens (afgerond op 5 000)	Gemiddeld effect in euro's per jaar voor 2003 ¹
Huishoudens boven de 65 jaar en minima	775 000	geen effect
Meerpersoonshuishoudens met inkomen boven minimum	125 000	€ 26,35
Alleenstaanden met een inkomen boven minimum	75 000	€ 28,08

¹ Zie noot bij tabel 4.2.4.

Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

De volgende beleidsmaatregelen met inkomenseffecten zijn voor 2003 voorgenomen:

- De aanscherping van de Meststoffenwet. Het gaat hier om de aanscherping van de verliesnormen voor stikstof en fosfaat. Vooral de aanscherping van de verliesnorm voor fosfaat zal leiden tot grote effecten voor de intensieve veehouderij. De kosten verschillen zeer tussen de diverse sectoren en schattingen lopen uiteen van gemiddeld 700 tot 2 200 euro per bedrijf.
- De invoering van de Regeling Ammoniak en Veehouderij. Deze regeling stelt vanaf 2003 zwaardere eisen aan de beperking van de ammoniakemissie van stallen. Het gaat in totaal om ongeveer 9 000 bedrijven. Veehouderijbedrijven hebben tot eind 2008 (voor stallen van (ouderdieren van) vleeskuikens uiterlijk 2010) de tijd om hun stallen aan te passen dan wel nieuwe, aangepaste stallen te bouwen. De kosten lopen zeer uiteen, van circa 1000 tot ruim 10 000 euro per bedrijf.
- Welzijnsmaatregelen huisvesting leghennen. Deze verplichte maatre-

gelen bestaan uit het uitbreiden van kooiruimte voor leghennen en het aanschaffen van schuurstrips tegen lange nagels. De kosten van deze maatregelen bedragen gemiddeld ca. 9000 euro per jaar. Het gaat om maximaal 2000 bedrijven. De verwachting is dat een groot aantal van deze bedrijven door de verplichte grote investeringen ervoor zullen kiezen het bedrijf op te heffen of over te stappen op een andere sector.

- Verdere liberalisering van de energiemarkt voor de glastuinbouw. Het plan is om de energiemarkt in 2003 verder te liberaliseren. Omdat kleinere bedrijven onder de grens voor grootgebruikers zitten, kunnen zij hier niet van profiteren. Sterker nog, dit zal voor hen resulteren in extra kosten die kunnen oplopen tot gemiddeld 30 000 euro per bedrijf.
- Versoepeling stankregelgeving. Naar verwachting vervalt in de loop van 2003 de cumulatierегeling in de stankregelgeving. Dit zal op den duur leiden tot lagere investeringskosten en dus een hoger inkomen.

De financiële consequenties van de verschillende beleidsmaatregelen verschillen sterk per sector, maar kunnen ook binnen de sector groot zijn. De maatregelen kunnen stevige effecten hebben op het inkomen. De inkomenseffecten zullen zich vooral in de intensieve veehouderij voordoen en dan met name bij de gesloten varkensbedrijven. Indicatieve berekeningen wijzen uit dat de maatregelen voor deze bedrijven gemiddeld 11 700 euro nadeel zullen opleveren. Naast de inkomensachteruitgang voor de veebedrijven, valt vooral ook de gecumuleerde inkomensdaling van de ongeveer 8 000 bedrijven in de glastuinbouw op (indicatieve berekeningen komen uit op een daling van 16 500 euro). De versoepeling van de stankregelgeving kan vooral voor de veebedrijven nog een positief effect hebben op de totale inkomensontwikkeling.

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	2003*
procentuele mutaties											
<i>lonen, loonkosten en prijzen</i>											
consumentenprijsindex (1)	2,6	2,7	2,0	2,1	2,2	2,0	2,2	2,6	4,5	3½	2½
afgeleide («geschoonde») cpi (2)	2,2	2,3	1,6	1,2	1,9	1,7	1,7	2,1	3,6	3¼	2¼
nominaal contractloon marktsector (3)	3,1	1,8	1,4	1,9	2,3	3,1	2,9	3,2	4,5	3¾	3¼
reëel contractloon marktsector (4=3-1)	0,5	-0,9	-0,6	-0,2	0,1	1,1	0,7	0,6	0,0	¼	¾
bruto wettelijk minimumloon (incl. vak.toesl.) (5)	0,0	0,0	0,0	1,9	1,8	2,8	3,0	3,0	6,3	4½	3¼
loonsom per werknemer marktsector (6)	2,9	2,4	1,3	1,1	2,4	3,9	3,7	5	5,1	5	4½
arbeidsproductiviteit (7)	-0,1	4,4	1,1	-0,2	1,8	2,3	2,1	2,5	-0,6	0	2¼
arbeidskosten per eenheid product (8=6-7)	3,0	-2,0	0,2	1,3	0,6	1,6	1,6	2,5	5,7	5	2¼
prijspeil productie marktsector (9=6-10)	1,5	1,8	0,9	0,3	1,4	1,8	0,6	2,7	4,1	4	3
reële arbeidskosten (10)	1,4	0,6	0,4	0,8	1,0	2,1	3,1	2,3	1,0	1	1½
reële arbeidskosten per eenheid product (11=10-7=8-9)	1,5	-3,8	-0,7	1,0	-0,8	-0,2	1,0	-0,2	1,6	1	-¾
loonkosten per eenheid product verwerkende industrie Nederland (in gld/euro) (12)	1,7	-6,7	-2,5	0,3	-0,7	1,3	0,9	1,4	5	2¾	¼
idem, concurrerende landen (in gld/euro) (13)	0,4	-2,7	-5,0	3,2	4,0	-1,3	2,0	4,1	1,8	-1	-3
verbetering concurrentiepositie in termen van loonkosten (14=13-12)	-1,3	4,0	-2,5	2,9	4,7	-2,6	1,1	2,7	-3,2	-3¾	-3¼
<i>koopkracht</i>											
modale werknemer (exclusief incidenteel)	0,6	-0,4	0,8	0,6	0,3	1,7	-0,2	1,0	6,0	¼	-1¼
minimum plus	0,8	-0,6	0,7	0,4	0,4	2,7	0,1	2,0	8,3	2	0
minimumuitkeringsgerechtigde met kinderen	-0,4	-2,1	-0,1	-0,2	0,5	2,0	0,1	1,4	4,2	2	-½
minimumuitkeringsgerechtigde zonder kinderen	-0,4	-2,0	-0,4	-0,2	0,5	1,9	0,1	0,8	3,0	½	-¾
invloed collectieve lasten op koopkracht modale werknemer marktsector	-0,1	0,2	1,3	0,4	0,0	0,3	-1,1	0	4,3	0	-1¼

* = voorlopig

Cijfers t/m 1995 vòòr revisie, vanaf 1996 na revisie. De koopkrachtcijfers 2001 en 2003 zijn inclusief de zgn. niet-standaardeffecten

Bronnen:

- CPB: MEV 2003

- SZW

Bijlage 5.1

Volume sociale verzekeringen en voorzieningen 1990–2006
(jaargemiddelden, x 1000)

Categorie	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Algemene Ouderdomswet:									
– 90 % uitkering	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
– 70 % uitkering	1 029	1 048	970	968	967	970	974	979	985
w.v. partner < 65 jaar	115	110	20	15	11	9	7	6	6
overigen	914	938	951	953	956	961	967	973	979
– 50 % uitkering	927	1 031	1 222	1 245	1 270	1 295	1 323	1 353	1 382
w.v. partner < 65 jaar	62	74	177	182	187	193	199	206	212
overigen	865	957	1 045	1 063	1 083	1 102	1 124	1 147	1 170
Totaal AOW	1 956	2 079	2 192	2 213	2 237	2 265	2 297	2 332	2 367
2. Algemene Nabestaandenwet:									
Bestaande gevallen:									
Weduwen:	161	155	85	74	65	57	50	44	39
– w.v. hoge pensioenen	21	18	8	7	5	4	4	3	3
lage pensioenen	140	137	77	67	60	53	46	41	36
Weduwnaars:	24	34	11	10	8	7	6	5	4
– w.v. hoge pensioenen	5	6	2	1	1	1	1	1	0
lage pensioenen	19	28	9	9	7	6	5	4	4
Nieuwe gevallen:									
Weduwen:	–	–	36	42	48	52	56	59	61
– w.v. hoge pensioenen	–	–	8	10	12	13	13	14	15
lage pensioenen	–	–	28	32	36	39	43	45	46
Weduwnaars:	–	–	5	7	7	7	8	8	9
– w.v. hoge pensioenen	–	–	4	5	5	5	5	5	6
lage pensioenen	–	–	1	2	2	2	3	3	3
Wezenpensioenen	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Totaal Anw	187	191	139	135	130	125	122	118	115
3. Kinderbijslagwetten:									
– aant. huishoudens met 1 kind	681	673	703	714	725	736	745	750	755
– aant. huishoudens met 2 kinderen	779	773	792	806	818	832	844	854	862
– aant. huishoudens met 3 kinderen	254	270	262	263	263	264	264	264	264
– aant. huishoudens met 4 kinderen	62	67	59	58	58	57	56	55	54
– aant. huishoudens met 5 en meer kinderen	33	31	21	20	19	18	16	15	14
Totaal AKW	1 809	1 814	1 837	1 861	1 883	1 907	1 925	1 938	1 949
4. Invaliditeits- en Ouderdomsfonds:									
– Invaliditeitsrenten	7	–	–	–	–	–	–	–	–
– Ouderdomsrenten (IW)	130	–	–	–	–	–	–	–	–
– Weduwen- en wezenrenten	64	–	–	–	–	–	–	–	–
– Overig	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Totaal	201	–	–	–	–	–	–	–	–
5. Verzuim particulier, excl. Vangnet ZW	346	306	279	275	274	271	268	265	270
6. Arbeidsongeschiktheidswetten:									
– WAO	548	520	624	640	649	654	631	597	584
– AAW	230	232	–	–	–	–	–	–	–
w.v. ABP-verzekerden	83	75	–	–	–	–	–	–	–
Zelfstandigen	51	49	–	–	–	–	–	–	–
Vroeggehandicapten	89	103	–	–	–	–	–	–	–
Overigen	7	5	–	–	–	–	–	–	–
Totaal AAW/WAO¹	790	752	624	640	649	654	631	597	584

Categorie	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
7. Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen (WAZ)	-	-	46	47	47	47	47	47	47
8. Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten (Wajong)	-	-	122	124	125	128	131	134	137
9. Beperking inkomensachteruitgang gevolgen arbeidsongeschiktheids-criteria (BIA)	-	-	1	1	1	1	1	1	1
Totaal arbeidsongeschiktheidsregelingen	790	752	794	812	822	830	810	779	769
10. Werkloosheidswet:									
- Wgf	26	45	43	44	47	86	89	91	95
- AWf	138	296	113	101	103	137	138	141	146
- Ufo	-	-	-	4	13	21	30	38	46
Totaal WW²	164	341	156	149	163	244	257	270	287
11. Vangnet ZW:									
- Wgf	-	-	34	34	34	35	43	50	51
- AWf	-	-	68	66	68	69	69	70	70
- Ufo	-	-	-	13	13	13	13	13	13
Totaal Vangnet³	-	-	102	114	116	117	125	133	134
12. Algemene Bijstandswet:									
1. Periodieke algemene bijstand aan thuiswonenden									
- beneden 65 jaar	176	164	348	328	326	366	372	365	356
- 65 jaar en ouder	12	13	18	19	21	21	21	21	21
2. Rijksgroepsregeling werkloze werknemers (RWW)	354	328	-	-	-	-	-	-	-
3. Bijstand aan zelfstandigen	1	1	1	1	1	1	1	1	1
4. Periodieke bijstand aan elders verzorgden	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Totaal Bijstand	547	510	371	352	352	392	398	391	382
13. Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze Werknemers (IOAW)	18	20	20	18	19	19	19	19	23
14. Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen (IOAZ)	3	4	5	3	3	4	4	4	4
15. Wet Sociale Werkvoorziening (WSW)⁴	77	81	86	86	87	88	90	90	90
16. Jeugdwerkgarantiewet/ Tijdelijke Voorziening Gemeentelijke Werkgelegenheidsinitiatieven voor Jongeren (TV-GWJ, JWJG)	7	22	0	0	0	0	0	0	0
17. Banenpools	4	22	0	0	0	0	0	0	0
18. Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW)⁵	-	-	40	36	35	29	.	.	.
19. ID-banen⁶	-	6	45	48	53	46	.	.	.
20. Experimenten activering uitkeringsgelden	-	1	0	0	0	0	0	0	0
21. Wet Inkomensvoorziening Kunstenaar (WIK)	-	-	4	4	5	4	3	2	2
22. Toeslagenwet (TW)	95	100	91	86	86	93	92	90	90
23. VUT-regeling ex-mijnwerkers (VVU)	2	1	0	0	0	0	0	0	0

Bron: CBS, CPB, UWV en SZW.

¹ Incl. werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten, excl. tweede ziektejaar (vanaf 2004)

² Incl. niet-werkende gedeeltelijk arbeidsongeschikten (vanaf 2005).

³ Incl. tweede ziektejaar (vanaf 2004)

⁴ In standaardeenheden (x 1000)

⁵ Totaal aantal dienstbetrekkingen en werkervaringsplaatsen

⁶ Jaarultimo's (x 1000 fte's)

Tabel 5.2.A. Overzicht sociale verzekeringen 2000 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	20 417	1 688	10 623	842	0	1 129	5 285	0	0	39 984
Inkomensoverdrachten	0	0	- 225	- 10	1 305	- 410	- 1 113	481	0	29
Onderlinge Betalingen	0	0	883	0	0	126	112	0	0	1 121
Saldo interest	88	6	52	6	0	73	66	0	0	292
Totaal baten	20 505	1 695	11 334	839	1 305	918	4 350	481	0	41 426
Uitkeringen/verstrekkingen	19 099	1 500	8 868	473	1 179	545	1 582	366	0	33 612
Onderlinge Betalingen	0	81	1 246	24	0	171	332	0	0	1 854
Uitvoeringskosten	105	28	636	48	126	152	307	115	0	1 516
Totaal Lasten	19 203	1 609	10 750	544	1 305	868	2 222	481	0	36 981
Besparingen	1 302	86	584	295	0	51	2 128	0	0	4 445
Wettelijke Premie	17,90	1,25	7,70	8,80	0,00	1,05	10,00	0,00	0,00	
Aandeel Werknemers	17,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	6,25	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	7,70	8,80	0,00	1,05	3,75	0,00	0,00	

Tabel 5.2.B. Overzicht sociale verzekeringen 2001 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	18 430	1 476	11 293	829	0	739	5 156	0	317	38 239
Inkomensoverdrachten	0	0	- 268	- 11	1 366	- 430	- 1 203	649	- 59	44
Onderlinge Betalingen	0	0	924	0	0	71	83	0	0	1 078
Saldo interest	119	3	91	25	0	49	150	0	- 5	432
Totaal baten	18 549	1 479	12 039	842	1 366	430	4 187	649	253	39 794
Uitkeringen/verstrekkingen	20 283	1 513	9 317	506	1 233	686	1 498	518	216	35 771
Onderlinge Betalingen	0	81	1 269	25	0	137	310	0	0	1 822
Uitvoeringskosten	104	28	755	53	133	161	322	131	24	1 711
Totaal Lasten	20 388	1 622	11 341	584	1 366	984	2 130	649	240	39 303
Besparingen	- 1 838	- 143	698	258	0	- 554	2 056	0	13	491
Wettelijke Premie	17,90	1,25	7,70	8,80	0,00	0,72	8,90	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	17,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	5,25	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	7,70	8,80	0,00	0,72	3,65	0,00	0,80	

Tabel 5.2.C. Overzicht sociale verzekeringen 2002 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	17 692	1 429	11 788	727	0	1 081	5 032	0	450	38 200
Inkomensoverdrachten	2 482	188	- 248	- 6	1 461	- 447	- 1 233	576	- 47	2 726
Onderlinge Betalingen	0	0	1 022	0	0	115	84	0	0	1 221
Saldo interest	55	4	125	21	0	35	217	0	- 1	455
Totaal baten	20 229	1 621	12 687	742	1 461	784	4 099	576	403	42 602
Uitkeringen/verstrekkingen	21 389	1 515	9 860	517	1 316	791	1 768	467	359	37 981
Onderlinge Betalingen	0	79	1 349	24	0	186	353	0	0	1 991
Uitvoeringskosten	108	26	751	44	145	168	358	109	31	1 739
Totaal Lasten	21 497	1 620	11 959	585	1 461	1 145	2 478	576	390	41 711
Besparingen	- 1 269	1	728	157	0	- 360	1 621	0	13	890
Wettelijke Premie	17,90	1,25	7,85	8,80	0,00	0,89	8,55	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	17,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	4,95	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	7,85	8,80	0,00	0,89	3,60	0,00	0,80	

Tabel 5.2.D. Overzicht sociale verzekeringen 2003 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	18 760	1 514	11 308	759	0	1 064	5 086	0	583	39 075
Inkomensoverdrachten	2 751	210	- 230	- 5	1 511	- 459	- 1 258	507	- 52	2 975
Onderlinge Betalingen	0	0	1 014	0	0	124	83	0	0	1 221
Saldo interest	- 1	2	202	26	0	- 12	271	0	0	487
Totaal baten	21 510	1 726	12 293	780	1 511	717	4 182	507	531	43 757
Uitkeringen/verstrekkingen	22 539	1 507	10 151	534	1 378	1 230	2 187	396	490	40 412
Onderlinge Betalingen	0	87	1 387	28	0	193	426	0	0	2 120
Uitvoeringskosten	108	25	678	41	133	253	352	111	46	1 747
Totaal Lasten	22 648	1 619	12 216	603	1 511	1 675	2 965	507	535	44 278
Besparingen	- 1 137	107	77	177	0	- 958	1 217	0	- 4	- 521
Wettelijke Premie	17,90	1,25	7,25	8,80	0,00	0,84	8,20	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	17,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	4,75	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	7,25	8,80	0,00	0,84	3,45	0,00	0,80	

Tabel 5.2.E. Overzicht sociale verzekeringen 2004 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	19 791	1 597	11 252	795	0	1 197	5 370	0	730	40 732
Inkomensoverdrachten	2 861	217	- 232	- 6	1 657	- 561	- 1 271	479	- 53	3 092
Onderlinge Betalingen	0	0	989	0	0	140	84	0	0	1 213
Saldo interest	- 46	5	268	30	0	- 61	318	0	0	513
Totaal baten	22 607	1 819	12 277	819	1 657	714	4 501	479	677	45 550
Uitkeringen/verstrekkingen	23 426	1 493	10 017	550	1 517	1 333	2 242	365	625	41 567
Onderlinge Betalingen	0	78	1 329	25	0	178	410	0	0	2 020
Uitvoeringskosten	111	25	653	42	140	266	359	115	58	1 768
Totaal Lasten	23 537	1 595	11 999	617	1 657	1 777	3 011	479	683	45 355
Besparingen	- 930	224	278	202	0	- 1 062	1 490	0	- 6	195
Wettelijke Premie	17,90	1,25	6,90	8,80	0,00	0,96	8,20	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	17,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	4,75	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	6,90	8,80	0,00	0,96	3,45	0,00	0,80	

Tabel 5.2.F. Overzicht sociale verzekeringen 2005 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	16 254	1 594	11 162	828	0	1 330	5 665	0	885	37 717
Inkomensoverdrachten	6 530	242	- 236	- 6	1 797	- 665	- 1 294	471	- 54	6 786
Onderlinge Betalingen	0	0	968	0	0	159	87	0	0	1 214
Saldo interest	- 121	9	322	37	0	- 114	381	0	0	516
Totaal baten	22 663	1 845	12 216	859	1 797	710	4 839	471	831	46 232
Uitkeringen/verstrekkingen	24 773	1 477	9 700	564	1 653	1 347	2 326	354	764	42 958
Onderlinge Betalingen	0	77	1 288	26	0	190	429	0	0	2 010
Uitvoeringskosten	114	24	630	44	145	254	357	117	70	1 754
Totaal Lasten	24 887	1 578	11 617	634	1 797	1 791	3 112	471	834	46 722
Besparingen	- 2 224	267	599	225	0	- 1 081	1 727	0	- 3	- 490
Wettelijke Premie	14,90	1,25	6,80	8,80	0,00	1,10	8,65	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	14,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	6,80	8,80	0,00	1,10	3,65	0,00	0,80	

Tabel 5.2.G. Overzicht sociale verzekeringen 2006 (bedragen in miljoenen euro)

	AOW	Anw	WAO	WAZ	Vangnet ZW	Wgf	AWf	REA	Ufo Incl. vangnet	Totaal
Premies Totaal	17 049	1 651	11 385	853	0	1 386	5 917	0	1 036	39 277
Inkomenoverdrachten	6 704	243	- 240	- 6	1 844	- 679	- 1 332	481	- 55	6 961
Onderlinge Betalingen	0	0	955	0	0	161	87	0	0	1 203
Saldo interest	- 227	15	322	43	0	- 169	453	0	0	437
Totaal baten	23 526	1 910	12 421	889	1 844	700	5 125	481	981	47 877
Uitkeringen/verstrekkingen	25 771	1 461	9 671	578	1 714	1 460	2 454	362	911	44 382
Onderlinge Betalingen	0	74	1 255	26	0	194	438	0	0	1 987
Uitvoeringskosten	117	24	522	37	131	249	323	120	70	1 593
Totaal Lasten	25 888	1 558	11 449	642	1 844	1 903	3 216	481	981	47 962
Besparingen	- 2 362	351	973	247	0	- 1 204	1 909	0	0	- 86
Wettelijke Premie	14,90	1,25	6,65	8,80	0,00	1,10	8,65	0,00	0,80	
Aandeel Werknemers	14,90	1,25	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	
Aandeel Werkgevers	0,00	0,00	6,65	8,80	0,00	1,10	3,65	0,00	0,80	

	2000			2001			2002			2003		
	aanwezig	beno- digd	vermo- gens- over- schot	aanwezig	beno- digd	vermo- gens- over- schot	aanwezig	beno- digd	vermo- gens- over- schot	aanwezig	beno- digd	vermo- gens- over- schot
AOW	4 396	1 448	2 948	1 590	546	1 044	471	551	– 80	– 555	640	– 1 195
Anw	241	72	169	– 1	– 7	6	31	– 6	37	114	0	114
Totaal SVB	4 637	1 520	3 117	1 589	539	1 050	502	545	– 43	– 441	640	– 1 081
WAZ	374	41	333	864	71	793	1 001	86	915	1 178	86	1 092
WAO	1 509	489	1 020	2 072	516	1 556	2 800	541	2 259	2 845	547	2 298
AWf	2 578	0	2 578	4 574	1 361	3 213	6 195	1 372	4 823	7 373	1 381	5 992
Totaal UWV	4 461	530	3 931	7 510	1 948	5 562	9 996	1999	7 997	11 396	2 014	9 382
Centrale fondsen	9 098	2 050	7 048	9 099	2 487	6 612	10 498	2 544	7 954	10 955	2 654	8 301
Wgf	1 352	1 376	– 24	603	370	233	243	379	– 136	– 724	389	– 1 113
Totaal decentraal	1 352	1 376	– 24	603	370	233	243	379	– 136	– 724	389	– 1 113
Totaal	10 450	3 426	7 024	9 702	2 857	6 845	10 741	2 923	7 818	10 231	3 043	7 188

Tabel 5.4.A. Overzicht sociale voorzieningen 2000 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen	Slui- tende rein- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	2 922	4 240	755	698	260	1 182	847	1 831	204	- 779	12 158
Sociale lasten	0	264	0	0	32	73	0	0	3	0	372
Uitvoeringskosten	79	277	0	0	21	34	0	0	9	0	420
Overige lasten	0	1	0	0	0	30	0	0	-3	0	28
Totaal lasten	3 001	4 781	755	698	312	1 320	847	1 831	212	- 779	12 978
Aanvullende post	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	370	0	0	370
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	1 036	0	0	0	0	0	0	0	0	1 036
Rijksbijdragen	3 000	3 745	755	698	312	1 320	847	1 461	212	- 779	11 571
Totaal baten	3 001	4 781	755	698	312	1 320	847	1 831	212	- 779	12 978

Tabel 5.4.B. Overzicht sociale voorzieningen 2001 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen	Slui- tende rein- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 011	4 274	871	1 135	246	1 282	304	1 950	169	- 678	12 562
Sociale lasten	0	266	0	0	29	81	0	0	4	0	380
Uitvoeringskosten	77	267	0	0	25	42	0	0	602	0	1 012
Overige lasten	0	0	0	0	0	53	0	0	3	0	56
Totaal lasten	3 088	4 806	871	1 135	299	1 457	304	1 950	779	- 678	14 010
Aanvullende post	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	373	0	0	373
Overige baten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bijdragen gemeenten	0	632	0	0	0	0	0	0	0	0	632
Rijksbijdragen	3 088	4 174	871	1 135	299	1 457	304	1 577	779	- 678	13 005
Totaal baten	3 088	4 806	871	1 135	299	1 457	304	1 950	779	- 678	14 010

Tabel 5.4.C. Overzicht sociale voorzieningen 2002 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen	Slui- tende reïn- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 115	4 427	1 018	720	259	1 365	287	2 078	998	- 554	13 712
Sociale lasten	0	277	0	0	31	86	0	0	5	0	399
Uitvoeringskosten	80	266	0	0	26	24	0	0	333	0	729
Overige lasten	0	0	0	0	4	50	0	0	3	0	58
Totaal lasten	3 194	4 970	1 018	720	320	1 524	287	2 078	1 339	- 554	14 896
Aanvullende post	0	0	0	0	0	0	0	0	55	0	55
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	412	0	0	412
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	643	0	0	0	0	0	0	0	0	643
Rijksbijdragen	3 193	4 327	1 018	720	320	1 524	287	1 666	1 285	- 554	13 786
Totaal baten	3 194	4 970	1 018	720	320	1 524	287	2 078	1 339	- 554	14 896

Tabel 5.4.D. Overzicht sociale voorzieningen 2003 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen	Slui- tende reïn- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 179	4 988	947	735	284	1 445	139	2 136	1 141	- 546	14 450
Sociale lasten	0	337	0	0	34	97	0	0	4	0	473
Uitvoeringskosten	81	285	0	0	27	18	0	0	77	0	487
Overige lasten	0	0	0	0	4	47	0	0	1	0	51
Totaal lasten	3 260	5 610	947	735	348	1 608	139	2 136	1 223	- 546	15 461
Aanvullende post	29	177	54	21	10	59	9	76	64	- 13	484
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	425	0	0	425
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	671	0	0	0	0	0	0	0	0	671
Rijksbijdragen	3 230	4 762	894	714	338	1 549	131	1 636	1 159	- 532	13 879
Totaal baten	3 260	5 610	947	735	348	1 608	139	2 136	1 223	- 546	15 461

Tabel 5.4.E. Overzicht sociale voorzieningen 2004 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen ^a	Slui- tende reïn- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 229	5 181	1 709	0	290	1 521	0	2 224	1 602	- 476	15 281
Sociale lasten	0	350	0	0	33	103	0	0	3	0	489
Uitvoeringskosten	84	288	0	0	27	23	0	0	19	0	440
Overige lasten	0	0	0	0	1	47	0	0	0	0	49
Totaal lasten	3 312	5 820	1 709	0	352	1 694	0	2 224	1 625	- 476	16 260
Aanvullende post	103	320	127	0	20	108	0	147	93	- 26	891
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	438	0	0	438
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	674	0	0	0	0	0	0	0	0	674
Rijksbijdragen	3 209	4 826	1 583	0	332	1 586	0	1 639	1 532	- 450	14 257
Totaal baten	3 312	5 820	1 709	0	352	1 694	0	2 224	1 625	- 476	16 260

Tabel 5.4.F. Overzicht sociale voorzieningen 2005 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen ^a	Slui- tende reïn- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 271	5 211	1 774	0	292	1 594	0	2 287	1 531	- 488	15 471
Sociale lasten	0	359	0	0	32	110	0	0	3	0	505
Uitvoeringskosten	86	285	0	0	27	26	0	0	10	0	435
Overige lasten	0	0	0	0	0	47	0	0	0	0	48
Totaal lasten	3 357	5 855	1 774	0	352	1 777	0	2 287	1 544	- 488	16 458
Aanvullende post	148	445	176	0	29	157	0	211	113	- 37	1 240
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	449	0	0	449
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	671	0	0	0	0	0	0	0	0	671
Rijksbijdragen	3 208	4 740	1 598	0	323	1 620	0	1 628	1 431	- 451	14 096
Totaal baten	3 357	5 855	1 774	0	352	1 777	0	2 287	1 544	- 488	16 458

^a Vanaf 2004 staat in deze kolom het flexibel reïntegratiebudget vermeld.

Tabel 5.4.G. Overzicht sociale voorzieningen 2006 (bedragen in miljoenen euro)

	AKW	FWI	I/D- banen ^a	Slui- tende reïn- tegratie	TW	Wajong	WIW	WSW	Overig	Ont- vangsten	Totaal
Uitkeringen/ verstrekkingen	3 311	5 184	1 844	0	294	1 672	0	2 357	1 561	- 636	15 586
Sociale lasten	0	359	0	0	32	115	0	0	3	0	509
Uitvoeringskosten	88	283	0	0	24	20	0	0	7	0	423
Overige lasten	0	0	0	0	0	47	0	0	0	0	48
Totaal lasten	3 399	5 825	1 844	0	351	1 854	0	2 357	1 572	- 636	16 566
Aanvullende post	191	545	228	0	37	206	0	280	146	- 49	1 584
Anticumulatie	0	0	0	0	0	0	0	461	0	0	461
Overige baten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bijdragen gemeenten	0	669	0	0	0	0	0	0	0	0	669
Rijksbijdragen	3 208	4 612	1 616	0	314	1 648	0	1 616	1 425	- 587	13 851
Totaal baten	3 399	5 825	1 844	0	351	1 854	0	2 357	1 572	- 636	16 566

^a Vanaf 2004 staat in deze kolom het flexibel reïntegratiebudget vermeld.

Opmerkingen bij bijlage 5.4.:

- In groep «Overig» zitten de volgende voorzieningen, te weten: VVU, RSP, TOG, suwi, subsidies, Arbo, CWI, agentschap SZW, scholing, WIK, BIA, WVG, Kinderopvang ABW, minderheden, asbest, eindejaarsmarge, sectorale stimulansen, casemanagement en handhaving.

- De aanvullende post (loon- en prijsbijstelling) geeft het verschil in lasten bij constante en lopende lonen en prijzen (en premies).

- De Bijdragen gemeenten bevat bij ABW, IOAW en IOAZ naast het 10-procentsaandeel in de uitvoering van de regeling (t/m 2000) ook de uitvoeringskosten en de uitgaven bijzondere bijstand.

- De Rijksbijdragen, gesommeerd met de Anticumulatiebetalingen/aanvullende post vormen de bedragen die ten laste komen van de begroting van het ministerie van SZW.